

**LYSEKILS
KOMMUN**

Handbok

För arbete mot hedersrelaterat våld,
förtryck och könsstämpning i Lysekils kommun

Innehållsförteckning

Innehåll

Innehållsförteckning.....	2
1. Inledning.....	3
2. Vad är hedersrelaterat våld och förtryck?	4
2.1 Vem är utsatt?	4
3. Vad är kvinnlig könsstympning?	5
4. Lagstiftning	7
5. Aktiva åtgärder.....	10
5.1 Flödesschema hedersrelaterat våld och förtryck	11
5.2 Flödesschema kvinnlig könsstympning.....	30
5.3 Stöd vid samtal om kvinnlig könsstympning.....	34
5.3 Socialtjänstens ansvar vid kvinnlig könsstympning.....	35
5.5 Polisanmälan	38
6. Förebyggande och främjande arbete	39
6.1 Förskolans och skolans uppgift.....	40
Lilla hjälpredan - för upprättande av riktlinjer kring förebyggande arbete inom skolan	40
6.2 Socialtjänstens uppgift.....	41
Lilla hjälpredan - för upprättande av riktlinjer kring förebyggande arbete inom socialtjänsten	42
Boktips	43
Aktuella kontaktuppgifter	45
Inspiration och länkar.....	48
Referenser	51
7. Bilagor.....	52
Bilaga 1. Female Genital Mutilation (FGM).....	53
Bilaga 2. Female Genital Mutilation (FGM).....	54
Bilaga 3. Checklista för socialtjänsten gällande säkerhetsplanering	55
Bilaga 4. Säkerhetsplanering som kan göras tillsammans med ungdomen	56

1. Inledning

Ingen människa ska utsättas för våld och/eller förtryck.

Denna handbok riktar sig till personal inom Lysekils kommun som möter personer som kan vara utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck, inklusive könsstymning. I denna handbok innefattar begreppet hedersrelaterat våld och förtryck (HRV) även barn-, tvångs-, och arrangerat äktenskap samt kvinnlig könsstymning. Alla dessa företeelser är delar av och uttryck för HRV.

Att arbeta mot HRV kan upplevas som svårt och förknippas med stor osäkerhet, inte minst avseende ansvarsfördelning.

Barn och ungdomar utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck ska få ett professionellt bemötande av kompetent personal och kunna erbjudas ett samlat stöd och skydd utifrån sina behov. En förutsättning för att kunna hjälpa personer som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck är att identifiera varningstecken som tyder på utsatthet. Det kräver en grundkunskap hos all personal som möter barn och ungdomar i kommunen. All personal måste också våga ställa frågor som rör hedersrelaterat våld, förtryck eller annan utsatthet.

Förskola/skola är ofta de som kan uppmärksamma barnet/ ungdomens situation medan socialtjänsten är den myndighet som har möjlighet att agera till skydd för barnet/ ungdomen.

I arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck behövs en tät samverkan mellan förvaltningarna och förhoppningen är att denna handbok kan vara till stöd i detta.

Kvinnlig könsstymning är en del av det hedersrelaterade våldet, i vissa delar av handboken lyfts könsstymning dock ut för att belysas ytterligare.

Innehållet i handboken är hämtat från Länsstyrelsen i Östergötlands län, www.hedersfortryck.se, samt med inhämtat godkännande Kristianstads kommuns Handbok – hedersrelaterat våld, förtryck och könsstymning.

2. Vad är hedersrelaterat våld och förtryck?

Begreppet hedersrelaterat våld och förtryck är omtvistat och det är framförallt förklaringarna till våldet som blir omtvistade, inte våldsutövandets former; enighet råder om att våldet tar sig kollektiva uttryck och att såväl kvinnor som män kan utsättas.

Enligt regeringens definition (2007/08:39) kan hedersrelaterat våld beskrivas på följande vis:

”När det gäller hedersrelaterat våld och förtryck är kontrollen av flickors och kvinnors sexualitet central och starkt knuten till kollektivet. I hederstänkandet står föreställningar om oskuld och kyskhet i fokus och familjens rykte och anseende ses som avhängigt flickors och kvinnors faktiska eller påstådda beteende. Detta förhållande kan vara mer eller mindre uttalat och kontrollen kan sträcka sig från vardagliga former av begränsningar i flickors och kvinnors liv som berör exempelvis klädval, socialt umgänge och rörelsefrihet till livsval som utbildning, jobb och giftermål och skilsmässa. I sin mest extrema form resulterar hederstänkandet i hot om våld och våld, inklusive dödligt våld. Det hedersrelaterade våldets kollektiva karaktär innebär att det kan finnas fler förövare av båda könen och att offren kan vara både kvinnor och män samt flickor och pojkar. Det kan också innebära att våldet sanktioneras av familjen och den närmaste omgivningen, även av andra kvinnor...”

”... Hederstänkandet kan ta sig olika uttryck beroende på kulturella föreställningar och religion men är inte kopplat till någon specifik kultur eller religion. Hederstänkande kan även förekomma i icke-religiösa sammanhang.

Tvångsäktenskap och kvinnlig könsstympning är specifika företeelser som har sin grund i bl.a. föreställningen om att mäns och familjers heder är avhängiga kvinnors och flickors sexuella beteende. Arrangerade äktenskap har inte sällan starka inslag av påverkan och det kan vara svårt att avgöra om det är fråga om ett tvångsäktenskap. Att gå emot familjens tradition och önskemål från föräldrar och andra släktingar kan för den enskilda flickan eller kvinnan, och även för unga män, vara så kännbart att det i praktiken inte är ett möjligt alternativ.

Hedersrelaterat våld och förtryck drabbar också homo- och bisexuella av båda könen, samt transpersoner.”

2.1 Vem är utsatt?

Det är i stor utsträckning flickor och kvinnor som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck, men även pojkar och män är utsatta. Pojkar och män kan också få en central roll i att kontrollera kvinnliga gruppmedlemmars beteende.

Det är viktigt att även se denna utsatthet när de tvingas ta en sådan roll, eftersom det påverkar deras eget livsutrymme. Det hedersrelaterade våldet utförs kollektivt och gränsen mellan den som utsätts och förövaren är ofta oklar. Den som medverkar till våldet kan samtidigt vara utsatt själv.

I grupper där hedersrelaterat våld och förtryck förekommer är val av partner en kollektiv angelägenhet, som inte styrs av individens eget behov och önskemål.

Att till exempel avvika från heteronormen kan leda till att man blir bestraffad genom våld, uteslutning ur gruppen eller omvändelseförsök.

Med omvändelse menas att gruppen försöker få personen att följa heteronormen, exempelvis genom tvångsäktenskap.

Barnäktenskap, tvångsäktenskap och könsstympling är en del av det hedersrelaterade våldet och förtrycket som många gånger sker med familjens heder som förklaring.

Många olika faktorer som till exempel kön, sexuell läggning kan samspela och bidra till en ökad utsatthet. HBTQ- ungdomar nämns ofta som en särskilt utsatt grupp.

Hedersnormen kräver att man följer heteronormen och därför drabbas HBTQ-personer ofta extra hårt av våld och kontroll.

3. Vad är kvinnlig könsstympling?

Könsstympling är en del av det hedersrelaterade våldet och utförs för att säkra familjens heder genom kontroll av flickans och kvinnans sexualitet. Könsstympling av flickor och kvinnor är en sedvänja som praktiserats i mer än 2000 år och som förekommer i ca 30 länder i Afrika och i några länder i Mellanöstern (tex mindre grupper i Kurdistan) och Asien.

En del av klitoris klipps bort eller skadas och ibland klipps även inre- och yttre blygdläppar bort, ofta utan bedövning och med sax, rakblad eller en glasbit som verktyg.

Ibland sys underlivet ihop och ofta lämnas endast ett litet hål för urin och mensblod.

Ingreppet uppfattas ofta som socialt viktigt för att flickan ska ses som ren och oskuld vid giftermål, eller som övergång från att vara barn till att bli vuxen kvinna.

Åldern då ingreppet utförs kan variera men vanligast är 4 - 14 år. Vilken typ av ingrepp, vem som utför det samt anledningen varierar mellan olika länder och inom länder.

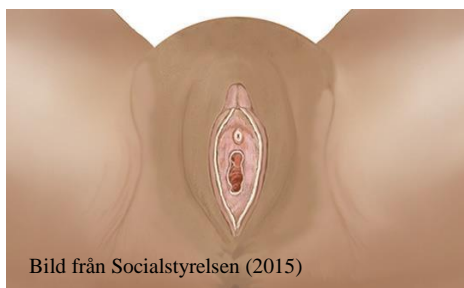
Könsstympling är förbjudet i Sverige men utförs illegalt i Sverige och vid resor utomlands. Ingreppet innebär grov misshandel och är ett brott mot mänskliga rättigheter och mot barnkonventionen.

Könsstympling utförs av olika anledningar:

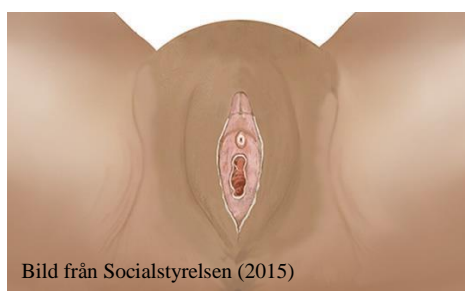
- För att öka flickans chanser att bli gift
- För att kontrollera flickans sexualitet
- För att garantera flickans oskuld
- Som en övergångsrit mellan att vara flicka och bli kvinna
- För att säkerställa familjens heder

”Kvinnlig könsstympling omfattar alla kirurgiska ingrepp som rör borttagande delvis eller helt av de externa genitalierna eller annan åverkan på de kvinnliga könsdelarna av kulturella eller andra icke medicinska skäl.”

WHO definierar och klassificerar kvinnlig könsstympling enligt följande:

Typ I. Borttagande/excision av förhuden runt klitoris och/eller del av eller hela klitoris.

Typ II. Partiellt eller totalt borttagande av klitoris samt av de inre blygdläpparna, med eller utan borttagande av de yttre blygdläpparna.

Typ III. Tillslutning/ försnävning av vaginalöppningen genom excision och hopfästande av de inre blygdläpparna och/eller de yttre blygdläpparna, med eller utan borttagande av klitoris (infibulation).

Typ IV. Oklassificerade stymplingar, allt som inte inkluderas i grupp I–III.

Komplikationer av könsstympning:

Direkt efter ingreppet kan det blöda mycket, gör mycket ont vid toalettbesök, och det är vanligt med infektioner, smärta och akut trauma.

Senare problem kan vara svårigheter att kissa, urinvägsinfektioner och inkontinens, vätskebrist eftersom flickan undviker att dricka för att slippa gå på toaletten, ont i magen vid mens för att blodet inte kommer ut, smärta och svårt att njuta vid sex, samt stora psykiska konsekvenser för den drabbade.

Socialstyrelsen lyfter i rapporten *"Flickor och kvinnor i Sverige som kan ha varit utsatta för könsstympning"* (www.socialstyrelsen.se, januari 2015) vikten av att arbeta förebyggande:

"Anledningen till att en familj inte låter könsstympa en flicka har betydelse för risken på längre sikt. Attityden och inställningen till ingreppet kan ha förändrats. Det skulle även kunna vara så i vissa fall att familjen inte genomför ingreppet, för att möjligheten inte finns. Om möjligheten uppstår, skulle det i så fall kunna leda till en ökning av antalet fall i framtiden. Därför är det viktigt att arbeta förebyggande, så att attityderna till könsstympning verkligen förändras".

4. Lagstiftning

Svensk lag gäller för alla som vistas i Sverige. Vid utövandet av hedersrelaterat våld och förtryck bryter förövaren/förövarna mot flera lagar. Det finns en skyldighet hos de som möter barn och ungdomar som utsätts för detta att se till att adekvat och professionell hjälp samt skydd erbjuds.

Flera olika lagar kan vara relevanta då hedersrelaterat våld och förtryck förekommer. Det finns också konventioner som kan användas som en värdegrund för hanterande av frågor som rör hedersrelaterat våld och förtryck. Hedersvåld strider mot FN:s mänskliga rättigheter och barnkonventionen.

Mänskliga rättigheter: Mänskliga rättigheter är en del av folkrätten och internationell rätt. Mänskliga rättigheter är universella och gäller över hela världen oavsett land, kultur eller andra omständigheter. De gäller för var och en, oavsett etnisk tillhörighet, hudfärg, kön, språk, religion, sexuell läggning, politisk uppfattning eller social ställning. De slår fast att alla människor är födda fria, är lika i värdighet och har samma rättigheter.

Barnkonventionen: Barnkonventionen utgör grunden för barns rättigheter och gäller alla barn i Sverige. Den innebär bl.a. att barns rättigheter kan komma att gå före föräldrarätten. Enligt artikel två har alla barn samma rättigheter och lika värde. Ingen får diskrimineras. Enligt artikel tre ska barnets bästa alltid komma i första rummet. Artikel 24 innebär att traditionella sedvänjor som är skadliga för barn ska avskaffas. Flera andra artiklar i konventionen samt ur kvinnokonventionen och konventionen om mänskliga rättigheter går att koppla till svenska lagar.

Socialtjänstlagen (2001:453): Enligt 5 kap 1§ ska socialtjänsten verka för att barn och ungdomar växer upp under goda och trygga förhållanden.

Enligt 5 kap 11 § hör det till socialnämndens uppgifter att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp. Socialnämnden ska särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation.

Socialnämnden ansvarar för att ett barn, som utsatts för brott, och dennes närstående får det stöd och den hjälp som de behöver. Socialnämnden ska också särskilt beakta att ett barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående är offer för brott och ansvara för att barnet får det stöd och den hjälp som barnet behöver.

Enligt 14 kap 1§ finns en anmälningsskyldighet för alla som arbetar i skolan att till socialtjänsten genast anmäla om ”de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till en underårigs skydd”.

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer (SOSFS 2014:4): Enligt 6 kap skall socialnämnden:

- Vid misstanke om att ett barn kan ha utsatts för eller bevittnat våld inleda en utredning om barnets behov av stöd och hjälp.
- Utan dröjsmål göra en skyddsbedömning.
- Utredda våldets påverkan på barnet och dess relation till föräldrarna.
- Ta reda på barnets egen uppfattning om våldet.
- Ta reda på vardera föräldrarnas uppfattning om våldets konsekvenser för barnet.

Föräldrabalken (1949:381): Enligt 6 kap. 1§ har barn rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran. Barn skall behandlas med aktning för sin person och egenart och får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling. Enligt 6 kap. 11§ har vårdnadshavaren rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter. Vårdnadshavaren skall därvid i takt med barnets stigande ålder och utveckling ta allt större hänsyn till barnets synpunkter och önskemål.

Brottsbalken (1962:700): Inom hedersrelaterat förtryck kan det finnas olika grader av våld, hot om våld och tvång. Dessa brott regleras enligt Brottsbalkens 3:e respektive 4:e kapitel. I brottsbalkens 6:e kapitel. 4§ kriminaliseras sexuella handlingar med ett barn under femton år.

Stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap (1962:700 4:e kap. 4 c, d §): Från och med 1 juli 2014 gäller straffrättsliga och civilrättsliga bestämmelser som stärker skyddet mot tvångsäktenskap och barnäktenskap och möjlighet att få dispens för barn att gifta sig är avskaffat.

Två nya brott är införda i brottsbalken: Brottet äktenskapstvång och brottet vilseledande till tvångsäktenskap. I brottet äktenskapstvång kriminaliseras, förutom alla former av olaga tvång också utnyttjandet av någons utsatta belägenhet.

Sådant utnyttjande kan till exempel innebära att gärningsmannen utnyttjar att offret befinner sig i en beroendeställning samt vissa andra förhållanden

exempelvis att offret har en intellektuell funktionsnedsättning.

Den som genom vilseledande förmår en person att resa till en annan stat i syfte att personen genom olaga tvång eller utnyttjande av hans eller hennes utsatta belägenhet ska förmås ingå ett äktenskap kan straffas till fängelse i högst två år genom brottet vilseledande till tvångsäktenskap.

2016 kriminaliserades även stämpling till äktenskapstvång. Stämpling är en form av förberedelse till brott som innebär att en person i samråd med någon annan beslutar att begå ett brott, försöker förmå någon att utföra brott eller åtar sig att utföra ett brott.

Vid misstanke om tvångsäktenskap skall socialtjänsten inleda utredning och om man kommer fram till att äktenskapstvång eller stämpling till äktenskapstvång skett polisanmäla detta, då det är ett brott enligt Brottsbalken 4 c §, 4 d §.

Lag om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och

förmynderskap 1904:26: Utländska giltiga äktenskap med en omyndig erkänns enligt svensk rätt inte om omyndig ingått äktenskap i utlandet och någon av makarna har anknytning till Sverige i form av medborgarskap eller hemvist i Sverige (1 kap 8 a § IÄL).

I SOU 2017:96 föreslås utvidgat hinder för erkännande av utländska barnäktenskap. Ändringar beräknas träda i kraft 1 januari 2019.

I SOU 2017:112 föreslås ett stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende med förändringar i föräldrabalken, socialtjänstlagen, skollagen, offentlighets- och sekretesslagen, folkbokföringslagen, asyllagen samt socialtjänstförordningen. Ändringarna beräknas träda i kraft 1 juli 2019.

Lag (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor: Könsstympning av kvinnor och flickor betraktas enligt svensk lag som ett allvarligt brott. För brott av normalgraden döms till fängelse i högst fyra år. Anses brottet grovt döms till lägst två och högst tio år.

Brottet kan bestraffas i Sverige även om det inte är straffbart på den plats där könsstympningen utförs. Särskilt bör poängteras att försök och förberedelse till könsstympning är straffbart likväl som att låta bli att avslöja brott när det planeras eller pågår. Preskriptionstiden börjar först den dag barnet fyller 18 år.

Skollagen (2010:800 kap 6 och 29): Avsikten med kapitel 6 är att alla former av kränkande behandling och diskriminering ska motverkas. Likabehandlingsplan ska finnas för varje verksamhet inom förskolan och skolan och denna ska följas upp årligen. I kapitel 29 § 13 finns anmälningsskyldigheten beskriven samt att samverkan ska ske.

I Skr 2016/17:10 fastställde regeringen en "Nationell strategi" för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel. Strategin började gälla 1 januari 2017 och har fyra målsättningar. Utökat förebyggande arbete mot våld, starkare skydd och stöd för våldsutsatta, effektivare brottsbekämpning samt förbättrad kunskap och metodutveckling. Genom den Nationella strategin ökar också kraven på samverkan mellan olika aktörer i samhället.

5. Aktiva åtgärder

Ett aktivt och verkningsfullt förebyggande arbete handlar både om att avbryta handlingar som pågår och att förebygga att det inträffar. Ett brett förebyggande arbete riktar sig till både kvinnor och män, även till dem som inte själva är direkt berörda i sin vardag.

Barn och unga är viktiga målgrupper i det förebyggande arbetet. Därför är det angeläget med tidiga kunskapshöjande insatser i skolan och i andra sammanhang där barn och ungdomar befinner sig.

Genom ett professionellt bemötande, kunskap, rutiner och dokumentation i verksamheter ökar chanserna att en utsatt person eller en person som lever i riskzon att drabbas får rätt hjälp.

Denna del i handboken innehåller flödesscheman som är tänkta som vägledning för hur personal ska agera vid upptäckt av eller misstanke om att någon är utsatt eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck.

Flödesschemat för hedersrelaterat våld och förtryck är viktigt att beakta även vid misstankar om kvinnlig könsstympning. För att undvika risken att åtgärder mot könsstympning faller bort finns dock även flödesschema för detta. *Det är grundläggande att människor som utsätts för brott vågar anmäla och fullfölja sin anmälan.*

För att den drabbade ska kunna känna sig trygg och säker krävs ett medvetet arbete med information om vad som händer i utredningen och om vilket stöd som är möjligt att få både under och efter processen.

Kommunen har enligt lag ett ansvar för att brottsoffer får den hjälp och det stöd som de behöver. Det är viktigt att ta hänsyn till att barns behov kan se annorlunda ut än vuxnas.

Att vissa barn och ungdomar är utsatta kan vara svårare att upptäcka än hos andra. Exempelvis kan homo- och bisexuella, transpersoner eller queer vara mer utsatta liksom personer med intellektuell funktionsnedsättning.

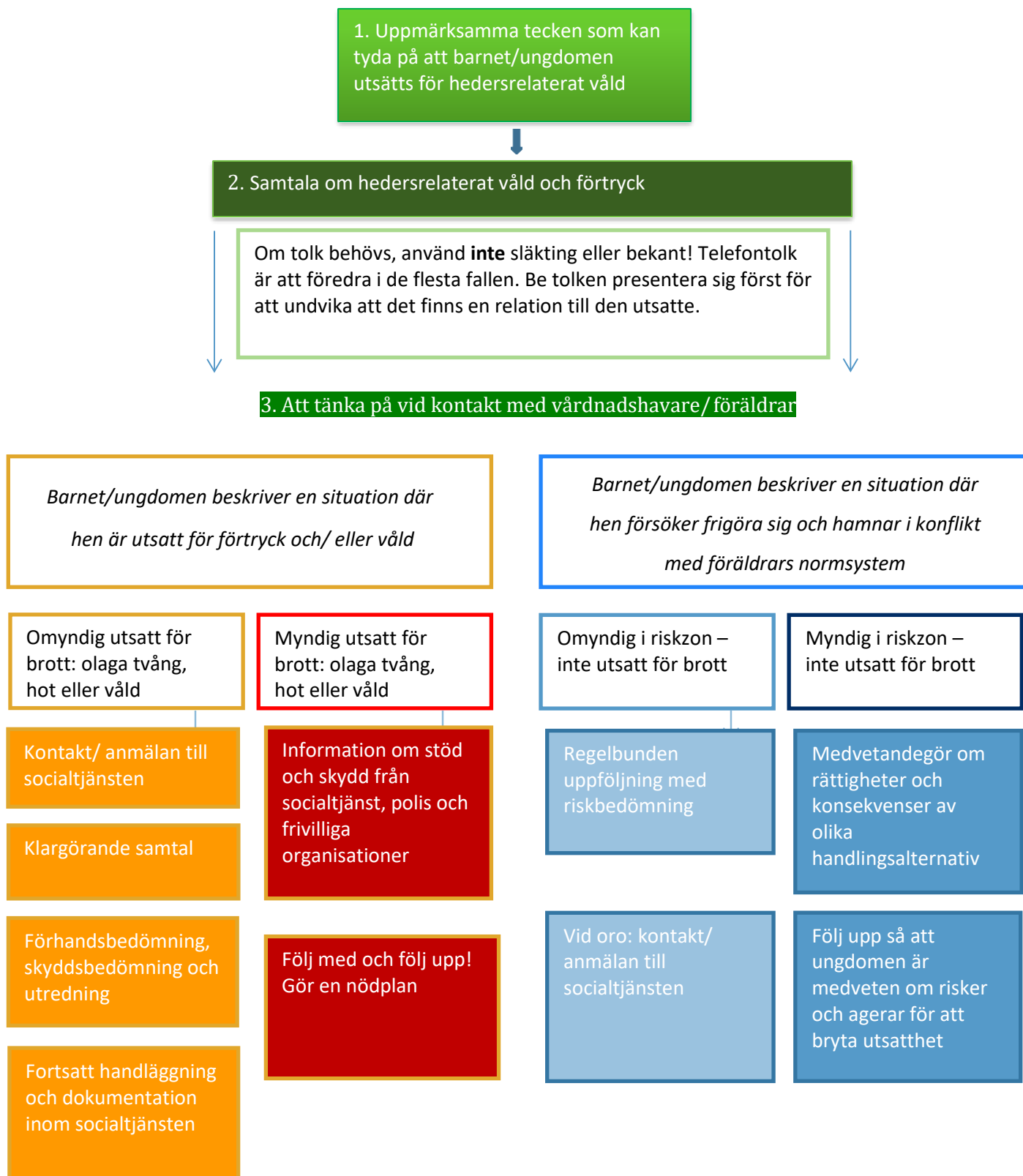
Hedersnormen kräver att man följer heteronormen och HBTQ- personer drabbas ofta extra hårt av våld och kontroll. Det är därför viktigt att hitta rutiner för att möta dessa barn och ungdomar. För dessa barn och ungdomar som lever i ett hedersrelaterat sammanhang tillkommer ett flertal särskilda sårbarhetsfaktorer (TRIS, 2014).

Bemötande av drabbade barn och ungdomar måste ske med varsamhet och ödmjukhet. En tillitsfull relation är avgörande vid svåra samtal. Samtalet behöver få ta sin tid och barnet/ ungdomen ska få den tid som behövs för sin berättelse. Många barn och ungdomar kommer från kulturer där det är tabu att prata om reproduktiv hälsa, sexualitet och könsorgan.

Yrkesverksamma ska kunna tyda signaler från den utsatta och göra sig tillgänglig för den drabbade. Vid samtalet behöver barnet/ ungdomen få veta att det finns hjälp att få och att livskvalitén kan förbättras.

5.1 Flödesschema hedersrelaterat våld och förtryck

Varje förskola, skola och verksamhet inom socialtjänsten bör göra flödesschemat känt bland sina anställda och verka för att det används som stöd. Se förtydligande text under respektive punkt i kommande kapitel.

1. Uppmärksamma tecken som kan tyda på att barnet/ungdomen utsätts för hedersrelaterat våld

Detta är exempel på några viktiga observationspunkter, observera att utsatthet kan ha flera olika uttryck:

- Begränsas barnets/ungdomens deltagande i viss undervisning, exempelvis idrott och/eller sex och samlevnad?
- Får barnet/ungdomen leka med/umgås med personer av annat kön?
- Får barnet/ungdomen vara med på skolresor och lägerskolor?
- Hur ser barnets/ungdomens studiemotivation och koncentration ut över tid?
- Begränsas barnet/ungdomen i sitt privatliv (kontroll av mobiltelefon, kläder, umgänge, fritidsvanor osv?)
- Förklarar barnet/ungdomen begränsningar utifrån familjens kultur eller religion eller gör hen uttalande som "vår religion/kultur kräver..."
- Måste barnet/ungdomen ljuga om pojkvän/flickvän?
- Är barnet/ungdomen tidvis ledsen, orolig eller uppgiven? Verkar hen rädd för något?
- Uppvisar barnet/ungdomen psykosomatiska symptom (till exempel huvudvärk, magont eller sömnsvårigheter)?
- Är barnet/ungdomen utsatt för någon form av bevakning eller tvingas hen bevaka någon på skolan?
- Byter barnet/ungdomen kläder eller sminkar sig i skolan, tar barnet/ungdomen bort sminket innan hen går hem efter skolan?
- Hur betar sig barnet/ungdomen? Är hen utåtagerande eller drar sig tillbaka?
- Pratar barnet/ungdomen om att hen ska förlova eller gifta sig trots låg ålder? Pratar hen om en redan tilltänkt maka/make och hur ser relationen ut till denne?

2. Samtala om hedersrelaterat våld och förtryck

Skapa en bild av situationen. Ta barnet/ungdomen på allvar. Samtala och ställ frågor så att du dels kan få en bild av problematiken men även så att du kan få en bild av hens egen inställning.

Det är bra om samtalet med barnet/ungdomen utförs av person som har kompetens om hedersrelaterat våld och förtryck samt en relation till hen. Eftersom barnets/ungdomens tillit och trygghet ska komma i första hand kan den person som har en relation till hen behöva få vägledning.

Samtalen ska vara inriktade på att inventera situationen, ta informationen på allvar och ge känslomässigt stöd. Utifrån observationspunkterna ovan kan det bildas ett mönster som ger en övergripande bild av barnets/ungdomens livssituation.

Det är viktigt att vara medveten om att särskilt flickors liv begränsas successivt med stigande ålder. Skaffa fakta genom samtal med barnet/ungdomen och ta reda på hens inställning till situationen innan du drar slutsatser. Följande två övergripande frågor kan vara till hjälp i samtalet:

- **Finns det saker som du vill göra men som du inte får eller hindras från att göra?**
- **Finns det saker som du tvingas till att göra som du inte vill göra?**

Exempel på följdfrågor:

- Känner du dig tvungen att ljuga för din familj om vad du gör och vilka du träffar?
- Får du välja själv vem du vill umgås med?
- Får du välja själv vem du vill umgås med oavsett om det är en tjej eller kille?
- Får du träffa dina vänner efter skoltid? Får du göra det utan uppsikt från annan person, ex. någon anhörig?
- Får du idrotta eller delta i andra fritidsaktiviteter efter skoltid? Får du göra det utan uppsikt från annan person, ex någon anhörig?
- Får du bestämma själv vilka kläder du ska ha på dig eller om du ska sminka dig?
- Vad vill du göra i framtiden? Får du själv bestämma dina val gällande exfortsatta studier och jobb?
- Får du själv bestämma vem du ska gifta dig med eller hur går det till när detta bestäms?
- Hur gamla var dina föräldrar när de gifte sig? Vem bestämde att de skulle gifta sig?

- Har någon i familjen/släkten blivit tvingad att gifta sig mot sin vilja?
- Vad händer om du inte gör som dina föräldrar eller resten av din familj vill?
- Har någon hotat dig? Om ja, på vilket sätt?
- Vad tror du kan hända om det kommer fram att du kanske ljugit och gjort något du inte får?
- Har någon gjort dig illa fysiskt eller psykiskt? Om ja, på vilket sätt?
- Har du blivit omskuren, prickad, könsstympad eller är orolig för att bli det?
- Har någon i din familj blivit omskuren eller könsstympad?
- Vad ska du göra på lovet? Planeras någon längre resa? Vart och varför ska ni resa bort? Hur känner du inför resan – glad, orolig etc.?
- Pratar din familj om heder och vad du får göra utifrån familjens heder?
- Är det någon som "har koll" på vad du gör när du är i skolan? Hur kollas du i så fall och av vem?
- Har någon i familjen/släkten försvunnit eller blivit dödad?
- Måste du kontrollera dina systrar eller kusiner i t.ex. skolan?

3. Att tänka på vid kontakt med vårdnadshavare/ föräldrar

Målsättningen i det främjande och förebyggande arbetet bör vara att skapa en god relation till vårdnadshavarna och genom tillit och respekt skapa förutsättningar för ett samarbete. Strävan efter att etablera ett gott samarbete med familjen får dock **aldrig** gå före målet att skydda och stödja barnet/ungdomen!

Var varken naiv eller misstänksam men vaksam för tecken på hederskultur!

Det är viktigt att barnet/ungdomen känner till sina rättigheter och vet att skola och socialtjänst inte kompromissar med dessa till förmån för föräldrarnas eller släktens värderingar.

Samtidigt som den professionella måste vara tydlig med att följa lagstiftning och bevaka barnets/ungdomens rättigheter går det inte att förvänta sig att barnet/ungdomen klarar av att stå på sig i alla lägen gentemot vårdnadshavare, släkt och vänner.

Här är det viktigt med en medvetenhet om att många barn/ungdomar inte kan prata öppet om allt i familjen och utifrån denna medvetenhet skapa förutsättningar för enskilda samtal och noga diskutera vad som kan tas upp om och när vårdnadshavare är närvarande.

Av säkerhetsskäl ska skolan som regel inte informera vårdnadshavarna om att en anmälan gjorts utan att ha fått klartecken från socialtjänsten.

Från socialtjänstens sida är det viktigt att beakta barnets rätt till skydd och vårdnadshavarens rätt till partsinsyn.

Sekretesslagen 14 kap 5§ 1st (Socialstyrelsen 2006, Barn och unga i Socialtjänsten sid 45) ger stöd för sekretess i förhållande till vårdnadshavaren om det kan antas att det är av synnerligen vikt att sekretessbelagd uppgift inte röjs. Som exempel kan det handla om hänsyn till enskilt intresse vid risk för våld om uppgiften röjs.

Omyndig utsatt för brott: olaga tvång, hot eller våld

Kontakt/ anmälan till socialtjänsten

Informera ungdomen om det stöd socialtjänsten kan erbjuda. En konsultation med socialtjänsten kan ske utan att utredning inleds och utan att den utsatta ungdomens identitet avslöjas. En sådan anonym konsultation kan underlätta en bedömning av situationen och klargöra om en anmälan ska göras. Kontakta socialtjänsten Barn och unga för att rådgöra i ärendet.

En konsultation kan resultera i att du måste göra en anmälan enligt Socialtjänstlagen (SoL) kap 14 § 1. Ungdomen kan motsätta sig detta och det är därför viktigt att aldrig förhandla med den utsatte ifall du ska göra en anmälan eller inte.

Av säkerhetsskäl ska skolan som regel inte informera föräldrarna om att en anmälan gjorts. Om skolan får kännedom om ytterligare omständigheter efter att en anmälan har gjorts ska kompletterande uppgifter lämnas in till socialtjänsten.

Om anmälan gäller ett barn som är under 15 år och uppges vara gift ska du som handläggare ta ställning till hur barnets rätt till skydd mot sexuella handlingar ska säkerställas. Denna bedömning ska dokumenteras. Läs mer om barn som är gifta i Socialstyrelsens vägledning "*Barn som kommer till Sverige och uppges vara gifta*".

Klargörande samtal

Om ett barn eller ungdom önskar samtal med socialtjänsten utan att utredning öppnas är det möjligt att genomföra några klagörande samtal. Detta kan göras utan att vårdnadshavaren informeras. Får handläggaren information om att personen är utsatt för våld ska en utredning öppnas utan dröjsmål.

Under de klagörande samtalen kan handläggaren informera om vilket stöd och hjälp som personen kan få samt motivera till en förändring genom att berätta om vilka rättigheter som gäller för en person i samma ålder och genom att prata kring hur personen skulle vilja att livet ser ut. Syftet med samtalen kan även vara att skapa en förtroendefull relation med barnet/ungdomen.

Det är viktigt att handläggaren informerar ungdomen om anmälningskyldigheten gällande eventuella syskon.

När socialnämnden fått in en anmälan som rör ett barn eller en ungdom under 18 år ska nämnden genast göra en bedömning av om barnet eller ungdomen är i behov av omedelbart skydd (11 kap. 1a § S o L).

Bedömningen ska dokumenteras.

6 kap 1 § SOSFS 2014:4

När socialnämnden får kännedom om att ett barn kan ha

- 1. utsatts för våld eller andra övergrepp av en närstående, eller*
- 2. bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot en närstående ska nämnden, utan dröjsmål inleda en utredning om barnets behov av stöd och hjälp. Utredning ska öppnas senast nästa ordinarie arbetsdag.*

För att vänta med att öppna utredning till nästa vardag måste skyddsbedömningen vara genomförd och den får inte visa på behov av omedelbart skydd.

Nämnden ska vidare bedöma risken för att barnet kommer att utsättas för eller bevittna ytterligare våld.

Om det finns behov av omedelbart skydd ska socialtjänsten omedelbart omhänderta barnet med stöd av 6 § lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU. Det innebär att en utredning inleds omgående. I många fall kan det handla om barn och unga som väntat länge med att kontakta socialtjänsten – eller berätta för någon annan. Situationen kan då vara så riskfylld att barnet behöver skyddas under utredningen. Kontakten med socialtjänsten i sig kan också göra att riskerna för våld ökar.

Skyddsbedömning

Om barnet/ungdomen är utsatt för hedersrelaterat våld eller förtryck kan detta påverka skyddsbehovet, eftersom både föräldrar och släktingar utanför den närmaste familjen kan utgöra ett hot.

Det är inte alltid så att barnet/ungdomen själv förstår allvaret i hotbilden eller konsekvenserna i samband med att hen berättar om sin utsatthet för utomstående. Det är alltid socialtjänsten som har ansvar för att analysera och bedöma hotbilden, risker och skyddsbehov utifrån den information som finns, inklusive den utsattes egen berättelse.

Skyddsbedömningen ska göras samma dag som anmälan kommer in eller senast dagen efter, om anmälan kommit in sent den dagen (Prop. 2012/13:10 s. 60).

Inom ramen för en skyddsbedömning är det inte möjligt att göra hembesök som en åtgärd då hembesök är att betrakta som inhämtande av uppgift inom ramen för en utredning. För att kunna göra hembesök måste utredning alltså öppnas.

Däremot kan hembesök göras inom ramen för en förhandsbedömning om den enskilde uttrycker en önskan att samtal ska ske i hemmet.

När du gör en skydds- och riskbedömning behöver du fundera på frågor som:

- Kan samtal med socialtjänsten ske utan att barnet/ungdomen utsätts för negativa konsekvenser av resten av familjen/släkten?
- Vilka blir konsekvenserna för barnet/ ungdomen om socialtjänsten tar kontakt med vårdnadshavarna? Särskilt viktig om det förekommit våld och hot om våld.
- Har barnet utsatts för våld tidigare?
- Finns det tidigare anmälningar gällande familjen hos socialtjänsten?
- Förekommer det våld mellan föräldrarna eller finns det något syskon som utsatts för våld?
- Hur ser familjens struktur ut? Vem bestämmer i familjen? Finns det medlemmar utanför den närmaste familjen som kan utgöra ett hot?
- Finns det syskon/kusiner eller andra i släkten som är bortgifta?
- Finns det personer i barnet/ungdomens närhet som är dömda för våldsbrott?
- Finns det någon person i barnet/ungdomens närhet som kan utgöra ett stöd för hen under utredningstiden och/eller i framtiden?

Till hjälp vid denna bedömning kan riskbedömningsinstrumentet **Patriark** användas. Observera att denna risk- och skyddsbedömning är kopplad till nulägesituationen och kan behöva göras fortlöpande.

Dokumentationen av en omedelbar skyddsbedömning enligt 11 kap. 1 a § So L ska innehålla uppgifter om:

1. vilken bedömning som har gjorts av barnets eller den unges behov av omedelbart skydd,
2. vilka faktiska omständigheter och händelser av betydelse som ligger till grund för nämndens bedömning,
3. när bedömningen har gjorts, och
4. namn och befattning eller titel på den som har gjort bedömningen.

Om inte utredning inleds omgående ska en förhandsbedömning utmynna i ett beslut om att inleda utredning alternativt inte inleda utredning (11 kap. 1 och 2 §§ So L).

Beslutet ska, om det inte finns synnerliga skäl, fattas inom 14 dagar efter det att anmälan har kommit in (11 kap. 1a andra stycket So L). Ett sådant beslut behöver dock inte fattas om det redan pågår en utredning om det barn eller den unge som anmälan avser.

Om en förhandsbedömning utmynnar i att inte inleda en utredning ska detta dokumenteras noga. Om socialtjänsten beslutar att inte inleda utredning så kan det vara viktigt att föräldrarna inte informeras om kontakten med socialtjänsten, eftersom en sådan kontakt i sig kan utgöra en risk för barnet.

Sekretess gäller till skydd för ett barn i förhållande till vårdnadshavaren om det kan antas att barnet lider betydande men om uppgiften röjs för vårdnadshavaren.

Det är inte acceptabelt att under förhandsbedömningen passivt avvakta händelse-utvecklingen utan man bör aktivt inhämta uppgifter från anmälaren som behövs.

3. Utredning öppnas

När en utredning öppnas ska barnets säkerhet bedömas innan vårdnadshavare informeras. Efter att utredning öppnats har Socialtjänsten, enligt SoL 11 kap 10 § tredje stycke, rätt att genomföra några samtal med barnet/ungdomen utan att vårdnadshavarna kontaktas/informeras. Om föräldrarna meddelas eller ej beror på ärendets karaktär och vilket skydd barnet behöver men skall göras så snart som möjligt. Särskilda skäl att inte underrätta vårdnadshavare omgående kan vara:

- för att kunna planera barnets behov av skydd till exempel vid hedersproblematik,
- vid misstänkta övergrepp och samordning behövs med polis,
- när ungdomen själv begått brott samt när barnet själv uttryckligen önskar detta.

I proposition 2012/13:10 nämns bl.a. unga flickor som kontaktar socialtjänsten för att få skydd och stöd i situationer då de är utsatta för eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck. Det finns i dessa fall en risk att vårdnadshavarna för barnen utomlands och i utlandet även tvingas dem att ingå äktenskap (Prop. 2012/13:10 s. 61 f.).

Det finns ingen tidsgräns för hur länge man kan vänta med att meddela vårdnadshavarna men det är viktigt att dokumentera varför man väljer att inte göra det. När vårdnadshavaren väl kontaktas/ informeras är det viktigt att den unge får tydlig information om när och hur detta kommer att ske.

Vid bedömning av barnets situation ska hänsyn tas till barnets/ungdomens egna tankar och funderingar om lösningar. Detta ska diskuteras och eventuella konsekvenser belysas.

Personens ålder och mognad behöver beaktas när bedömning görs.

I samtalet kan du ta hjälp av frågorna som finns under avsnitt *Skapa en bild av situationen*.

Riskbedömning bör alltid göras med riskbedömningsinstrumentet PATRIARK och/ eller det dokument som är benämnt *stöd för riskbedömning vid hedersrelaterat våld och förtryck*. På IFO Vuxenenhet finns en handläggare med kunskaper i hur bedömning utefter PATRIARK genomförs.

Viktigt att tänka på:

- Var du träffar barnet/ungdomen. Det är viktigt att ha ett säkerhetstänkande, till exempel att ni träffas på en plats där hen inte kan bli sedd av familjemedlemmar eller släktingar. En lämplig och neutral plats för mötet kan vara skolan. I så fall är det nödvändigt att det arrangeras på ett sådant sätt att det inte väcker uppmärksamhet. Om utomstående får kännedom om besöket kan det leda till negativa konsekvenser för barnet/ungdomen.
- Det är viktigt att du som handläggare träffar barnet/ungdomen på en tid som passar hen. Många har krav att vara hemma en viss tid. Du behöver anpassa dig efter barnets/ungdomens behov.
- Har barnet/ungdomen förtroende för anmälaren kan hen följa med som stödperson.
- Finns det tidigare kännedom om barnet/ungdomen hos socialtjänsten?
- Vilket behov av skydd har barnet/ungdomen? Bedöm behovet av akut hjälp.
- Finns det risk för hot? Behöver delar av anmälan sekretesskyddas?
- Det kan inledningsvis vara svårt för barnet/ungdomen att berätta. Då kan det vara lämpligt att börja berätta om ungdomar som du har träffat i liknande situationer och dina erfarenheter kring det. Ett alternativ är att visa en film från t.ex. www.hederfortryck.se.
- Även ja- och nej frågor som följs upp med öppna frågor kan vara bra för att skapa förtroende och inleda samtalet. Likaså kan det om anmälan gäller en specifik händelse, vara bra att börja med denna som är utgångspunkt för samtalet.
- I mötet måste barnet/ungdomen få veta hur och när vårdnadshavarna skall informeras om anmälan/ansökan.
- Du ska även tydliggöra för barnet/ungdomen vilka möjligheter det finns till stöd och hjälp från socialtjänst, skola och polis.
- Det är viktigt att barnet/ungdomen förstår konsekvenserna av en eventuell flytt och vad en brytning med familjen innebär både på kort och på lång sikt.
- Vid en separation från familjen är det viktigt att ta reda på om det är möjligt för barnet/ungdomen att ha en fortsatt kontakt med någon familjemedlem.
- Hela processen ska dokumenteras noga.

Det är viktigt att tillsammans med barnet/ungdomen göra en säkerhetsplanering om läget skulle bli akut. Barnet/ungdomen behöver bland annat ha tillgång till telefonnummer till ansvarig handläggare, polis och socialjouren om en akut situation uppstår.

Det är även viktigt att du som handläggare gör en planering för ditt arbete och bokar in nya tider med barnet/ungdomen. Dubbelchecka alltid att du och barnet/ungdomen har samma bild av vad ni planerat och bestämt.

Polisanmälan vid tvångsäktenskap eller barnäktenskap

- Föreligger misstanke kring brott mot barnet/ungdomen? I sådana fall behöver övervägande kring polisanmälan ske. Bedömning beträffande polisanmälan sker tillsammans med närmsta chef.
- Bedömning gällande polisanmälan behöver ske fortlöpande under pågående kontakt.

Fortsatt handläggning och dokumentation inom socialtjänsten

Fortsatt handläggning inom socialtjänsten

Vid fortsatt handläggning ska en planering göras tillsammans med barnet/ungdomen kring hur vårdnadshavare ska informeras. Kontakt med vårdnadshavare ska inte tas förrän en bedömning av barnet/ungdomens säkerhet och trygghet är gjord.

Utifrån det specifika ärendet kan scenariot hos socialtjänsten se olika ut. Även om det i vissa fall redan gjorts en skydds- och riskbedömning under förhandsbedömningen så måste det under den fortsatta handläggningen göras nya bedömningar utifrån den aktuella situationen.

Även under fortsatta handläggningstiden är det viktigt att göra en säkerhetsplanering med barnet/ungdomen att använda om läget skulle bli akut. Hen behöver bland annat ha tillgång till telefonnummer till ansvarig handläggare, polis och socialjouren om en akut situation uppstår.

Relationen mellan syskonen har betydelse och syskon kan ofta bli en länk mellan barnet/ungdomen och vårdnadshavarna. Därför är det viktigt att prata med dem om det som händer i familjen. Syskon kan hamna i lojalitetskonflikter och det utsatta barnet/ungdomen har ofta en stark längtan efter förståelse från sina syskon. Socialtjänsten behöver också bedöma om det finns anledning att inleda utredning på syskon.

Att belysa både risk- och skyddsfaktorer utifrån BBIC är nödvändigt för att identifiera behov, och om möjligt utveckla familjens resurser och vilja till förändring.

Detta kan ske vare sig barnet/ungdomen bor hemma under utredningstiden, eller är placerad utanför hemmet.

Målsättningen att skapa en god relation till vårdnadshavarna, och genom tillit och respekt skapa förutsättningar för ett samarbete.

På sikt kan detta vara en avgörande skyddsfaktor då många barn/ungdomar återvänder hem oavsett socialtjänstens bedömning.

I hedersrelaterade ärende behöver konsekvenserna av att prata med vårdnadshavarna om det barnet/ungdomen berättat om våld och hot beaktas. Det är inte ovanligt i denna typ av ärenden att vårdnadshavarna helt eller delvis förnekar att det föreligger omsorgsbrister eller orimlig kontroll. Det är lättare att arbeta med vårdnadshavare som medger att socialtjänstens oro stämmer, men det behöver inte betyda att det är säkrare.

Det är också viktigt att komma ihåg, och våga tro på, att även förnekande vårdnadshavare kan förändras och ändra uppfattning under utredningens gång.

Det är därför viktigt att ha en planering för fortsatta samtal med vårdnadshavarna. I denna planering är det bra att känna till olika former av stödinsatser som riktar sig till vårdnadshavare.

Inför flytt av barnet/ungdomen

Vid placering i familjehem eller skyddat boende är det viktigt att kartlägga barnet/ungdomens familj och släkt för att utröna var hen kan placeras tryggt. Placering kan som regel inte ske i samma stad och när placering sker på annan ort är det viktigt att undersöka om familjen har släkt eller bekanta i staden. Att placera barnet/ungdomen hos en släkting är sällan ett lämpligt alternativ i dessa fall.

Tänk på följande:

- Se till att barnet/ungdomen har tillgång till viktiga telefonnummer. Uppmanasedan barnet/ungdomen att förstöra sitt mobilkort. Det är viktigt att detta görs innan flytt så att telefonens sista spåringspunkt inte är det nya boendet.
- Uppmana barnet/ungdomen att byta e-postadress och informera hen om vikten av att inte använda sociala media.
- Gör en planering för eventuell kontakt med någon viktig person. Hur kan detta genomföras säkert? Eventuell brevväxling kan exempelvis ske genom socialtjänsten.
- Gör en planering för hur ni gemensamt ska agera om det uppstår problem. Detta kan ex vara aktuellt om det inte fungerar i det nya boendet eller om en akut situation uppstår.
- Försäkra dig om att personal på boende eller familjehem har kompetens om hedersrelaterat våld och vad detta kan innebära för barnet/ungdomen. Detta gäller även för god man. Försäkra dig även om att personal på boendet inte har någon koppling till familjen.

Gör en planering för sysselsättning, försörjning, kontaktperson. Det är viktigt för många att ha någonting att göra och ha nya sociala kontakter för

att minska risken att flytta tillbaka hem.

Under hela processen behöver du informera barnet/ungdomen och vårdnadshavarna om lagar, skyldigheter och rättigheter. Du ska även vara tydlig med vilka möjligheter det

finns till stöd och hjälp ex samtalsstöd, psykologhjälpp, läkarvård, personskydd eller annat boende.

Under hela utredningstiden är det viktigt att du dokumenterar noggrant.

Familjehemmet/HVB-hemmet behöver ha kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck och behöver även vara medvetna om vad det innebär för barnet/ungdomen att flytta från sin familj och sina vänner.

Det är viktigt att medvetandegöra personal/familjehem om att barnet/ungdomen kan ha starka band till sin familj och att det kan finnas en stor längtan efter dessa även om hen levt med våld och förtryck.

Risken att barnet/ungdomen väljer att återvända till sin familj är stor och detta är känslor som personal/familjehem behöver vara beredda att bemöta.

Tänk på att personal/familjehem kan behöva handledning och stöd under placeringstiden.

Vad händer med unga som bryter sig loss/omhändertas och placeras?

- Ensamheten kan efter ett tag upplevas som värre än familjens kontroll och bestraffningar. Ungdomen kan komma fram till att anpassning till familjen är ett bättre alternativ än att leva åtskild från familj, släktingar och vänner.
- En del gör sådant som tidigare varit förbjudet (ta av slöjan, klä och sminka sig utmanande, vara ute sent på kvällarna, alkohol, utforska sin sexualitet mm). Detta riskbeteende kan även innebära att man utsätter sig för fara på olika sätt.
- Andra ungdomar revolterar inte mot familjens värderingar utan fortsätter leva i enlighet med dessa. Hotet att bli våldsutsatt, bortgift etc. innebär att de fattat beslut att bryta med familjen. De har säkerhetstänk och medverkar i placeringen.
- Det är viktigt med långsiktighet och kontinuitet i kontakten med barnet/ungdomen som är placerad och lever med skydd utan kontakt med släkt och vänner.
- Den som har växt upp i en hederskontext har ofta behov av att knyta an till en trygg vuxen oavsett vilken ålder man har, eftersom många inte fått träna sig i att ta ansvar för sig själv eller fatta egna beslut. (Kan även gälla vuxna kvinnor med egna barn).
- Hemlängtan är till och från svår att uthärda och hantera och då är det viktigt att det finns trygga vuxna runt barnet/ungdomen. Det är också viktigt att barnet/ungdomen får möjlighet att skapa nya nätverk.

Skyddade personuppgifter

Att röja skyddade personuppgifter kan få stora och allvarliga konsekvenser för den enskilde.

Kontakta socialtjänsten för information om rutiner för skyddade personuppgifter.

Familjerättsliga frågor vid hedersrelaterat våld och förtryck

Barn och föräldrar ska kunna ha en fungerande relation, men i ärenden med hedersrelaterad problematik kan en sådan målsättning ibland innebära stora risker.

Därför är det nödvändigt att iaktta stor försiktighet och utifrån den utsattas bästa i sådana situationer bedöma vilka insatser som bäst kan gagna barnet/ungdomen på kort och lång sikt.

Umgänge kan vara en plattform för fortsatt kontroll/våld och risk för fortsatt våld gentemot barnen.

Det kan även vara ett nyttjande av rättsliga processer för att få kontroll över dem. Barnets tempo och mående bör vara utgångsläge om umgänge ska ske.

Det är förövarens ansvar att bevisa gott föräldraskap.

Om barnet inte kan antas vara tryggt utan skydd vid umgänge är umgängesstöd inte ett alternativ, varför frivillig överenskommelse är uteslutet. Barnets behov av en nära och god relation till föräldern skall ställas mot barnets rätt till trygghet och skydd.

Samtidigt ska socialnämnden utgå från att vad domstol har förordnat stämmer överens med vad som är bäst för barnet och socialnämnden skall medverka till att en förälder, som av domstol har tillerkänts rätt till umgänge, får möjlighet att utöva denna rätt.

Det kan endast i rena undantagssituationer godtas att socialnämnden åsidosätter ett beslut om umgängesrätt som har fattats av domstol.

Misstänker du att den unga kvinnan/ mannen är utsatt för någon form av hot, olaga tvång, förtryck eller våld är det viktigt att hen får träffa den yrkesverksam som kan ge stöd och information samt vid behov motivera till nödvändiga skyddsåtgärder. Som regel bör man träffa den utsatte ensam och lyssna på hens berättelse. Ta informationen på allvar och ge känslomässigt stöd.

Dessa frågor kan vara ett stöd i samtalet för att göra en så kallad "närhetsanalys":

- Vilka är personerna som hotar eller förtrycker? Vilka utövar olaga tvång eller våld? Är det nära släkt i eller utanför Sverige eller är det andra personer eller grupper?
- Vilka närstående är neutrala eller positiva till hens krav på förändring?
- Vem går det att lita på? Vem ställer upp om det behövs?
- Har hon/ han en flickvän eller pojkvän? Är denne ett stöd eller en belastning?
- Vilka andra vuxna i eller utanför den egna etniska gruppen kan bli ett framtida stöd?

En närhetsanalys kan vara ett underlag för att kartlägga vilket stöd som finns runtomkring den utsatte. Närhetsanalysen kan även vara ett första steg för att kartlägga skyddsbehovet. Dessa frågor är dock inte tillräckliga för att bedöma risk- och skyddsaspekten.

Det är därför viktigt att motivera och slussa vidare till de myndigheter som kan bedöma behovet och erbjuda skydd. Vid behov ska en skyddad utbildningsplats samt en oberoende stödperson ordnas.

Informera om vilket stöd och skydd som socialtjänsten kan ge, som polisen kan ge, samt vilket stöd som finns via kvinno- och tjejjour eller andra frivilliga organisationer.

På nationell nivå finns informationssidor på nätet och jourtelefoner. Det finns litteratur som du kan tipsa den utsatte om för att förmedla kunskap och hopp och det finns information till dig som yrkesverksam.

För vidare information se under rubriken inspiration och länkar i denna handbok.

I Lysekils kommun finns flera personer/grupper som har kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck som du kan kontakta om du behöver stöd eller information. Kontakta Lysekils kommuns växel, 0523 - 613000 för vidare information.

Skyddsåtgärder som kan vara aktuella:

- Boende i familjehem eller skyddat boende
- Namnbyte
- Sekretessmarkering
- Kvarskrivning
- Fingerade personuppgifter

Eftersom rädslan för påföljder mot den egna familjen i vissa fall kan vara ett hinder för den utsatte att söka och ta emot hjälp, bör du informera om att ingen kan tvinga hen att vidta rättsliga åtgärder mot sin familj samtidigt som du informerar om rättigheter.

Finns kännedom eller misstanke om tvångsäktenskap ska polisanmälan övervägas. Förmedla hopp och ge samtidigt en realistisk bild av verkligheten.

Följ med och följ upp – gör en nödplan!

Vid kontakter med myndigheter kan det vara bra att någon följer med som stöd om detta är möjligt.

Om oro finns för att en myndig person kan råka illa ut men hen inte vill söka stöd och skydd i nuläget kan det vara bra att göra en nödplan. Frågorna nedan är inspirerade av Länsstyrelsen Östergötland "*Våga göra skillnad*" och "*Våga stå kvar*".

- Hur ska den som tar emot information agera? Alternativt agera om kommunikation uteblir?
- Hur länge ska du vänta med att agera om du inte hör från ungdomen? Hur ofta förväntas ungdomen höra av sig?
- Var och hur kan du leta efter ungdomen utan att utsätta hen för fara och vem bör du kontakta?
- Vart kan ungdomen ta sig vid en akut flykt?
- Diskutera vad ungdomen behöver ha tillgängligt vid en eventuell flykt, till exempel pass, nycklar, medicin, pengar, telefonnummer, adresser, mobil, extra SIM-kort?
- Kan någon annan förvara dessa saker hos sig för att kunna hjälpa ungdomen?

- Har ungdomen dubbelt medborgarskap? Vid risk att föras utomlands är detta viktigt att veta då det påverkar svenska myndigheters möjligheter att hjälpa personen när hen befinner sig i det andra landet. Det kan vara bra att ungdomen erbjuds stödkontakter.

För vidare säkerhetsplanering kan bilaga 4 vara ett stöd.

Har personen funktionsnedsättning, intellektuell eller fysisk, kan det behövas extra stödåtgärder.

Omyndig i riskzon – inte utsatt för brott

Regelbunden uppföljning med riskbedömning.

När brott inte skett finns som regel tid för förändring och utveckling. I vissa fall handlar det dock snarare om att det är en tidsfråga innan ett brott kommer att begås och då bör tiden användas för att förbereda och motivera barnet/ungdomen till de förändringar som kan inträffa i hans liv. De frågor som du har ställt initialt för att skapa en bild av situationen kan därför behöva upprepas kontinuerligt, framförallt är de två övergripande frågorna viktiga att upprepa:

- **Finns det saker som du vill göra men som du inte får eller hindras från att göra?**
- **Finns det saker som du tvingas till att göra som du inte vill göra?**

Exempel på situationer där risken är överhängande att ett brott kommer begås kan vara om ungdomen haft en sexuell relation och det enbart är en tidsfråga innan andra får reda på detta. Vidare kan det handla om att barnet/ ungdomen ska resa iväg och könsstympning eller tvångsgifte då riskerar att genomföras.

Lyssna på flickans eller pojkens krav och syn på sina egna och syskons rättigheter. Hur överensstämmer dessa med barnkonventionen och svensk lagstiftning? Vilka möjligheter finns det att få dessa rättigheter och samtidigt vara kvar hos sin familj?

För barnet/ ungdomen kan det upplevas som att hen begått ett brott mot familjen eller kulturens regler och utifrån detta är det viktigt att arbeta stärkande och medvetandegöra rättigheter utifrån barnkonventionen.

Tala om vilken praktisk hjälp som finns att få och vilka resurser som finns hos olika myndigheter och organisationer.

Berätta också om vad som är tillåtet och inte tillåtet enligt svensk lag och hur situationen kommer att skilja sig rättsligen nu jämfört med då hen blir myndig. Informera barnet/ ungdomen om det stöd socialtjänsten kan erbjuda (se längre fram i handboken).

Som nämnts i tidigare avsnitt kan klargörande samtal med socialtjänsten ske utan att utredning inleds och utan att den utsattes identitet avslöjas.

Det är viktigt att du dokumenterar det du ser, hör och som barnet/ ungdomen berättar även om det i nuläget inte skett något brott. Om en anmälan så småningom behöver göras behöver du ha dokumenterat händelseförlopp med datum

Vid oro, ta kontakt/ gör anmälan till socialtjänst.

Kontakta socialtjänsten Barn och unga på telefonnummer: 0523 - 613000 för att rådgöra i ärendet om du känner dig osäker.

En konsultation kan resultera i att du måste göra en anmälan enligt Socialtjänstlagen kap 14 § 1 och barnet/ ungdomen kan motsätta sig detta. Har du haft kontakt med barnet/ ungdomen under en längre tid kan det vara svårt att i detta skede sätta gränsen och agera. Tänk därför på att aldrig förhandla med den utsatte ifall du ska göra en anmälan eller inte.

För handläggning inom socialtjänsten se flödesschema under *omyndig utsatt för brott*.

Myndig i riskzon – inte utsatt för brott

Medvetandegör rättigheter och konsekvenser av olika handlingsalternativ

Det är viktigt att ungdomen får stöd i att kunna välja sin egen väg och fatta beslut självständigt. Nedanstående handlingsalternativ kan vara en bra utgångspunkt att samtala om och är hämtade från rapporten Riskbedömningar i ärenden mot hedersrelaterat våld (Länsstyrelsen Stockholms län, 2008).

- Acceptera situationen som den är, det vill säga välja familjetraditioner och sammanhållning före de egna rättigheterna.
- Acceptera situationen som den är i stora drag men hävda vissa begränsade rättigheter. Det kan vara rätten att välja partner inom den egna kulturkretsen eller rätten att själv bestämma tidpunkt för förlovning. Vidare bestämma att framgång i detta är tillräckligt och samtidigt ha andra handlingsalternativ i åtanke om kraven inte går igenom.
- Acceptera situationen som den är under en bestämd tid och använda denna tid att hävda rätten att bestämma över sitt eget liv. Därefter bestämma handlingsalternativ utifrån vad detta tillvägagångssätt resulterar i.
- Inte acceptera situationen och inte heller tro på möjlighet till förändring. Därför planera för en brytning med familjen och noggrant tänka igenom hur det skäde. Fundera vidare på följderna av en brytning, för ungdomen själv men också för familjens olika medlemmar.

Nedanstående frågor kan vara ett stöd för att medvetandegöra ungdomen om konsekvenserna av ovanstående handlingsalternativ:

- Om du ställer upp på familjens och släktens krav, hur kommer familjen att må och hur kommer du själv att må? Vilka fördelar och nackdelar medför denna situation för dig själv?
- Om du bryter helt med familjen vilken hotbild kommer du att leva under? Hur kommer denna nya situation att vara för dig? Vem kan du vända dig till när du känner dig ensam eller längtar hem?
- Vad kommer att hända inom familjen – med pappa, med mamma, med syskonen? Kan föräldrarnas inställning förändras och i så fall hur?
 - Vilka rättigheter är det du försvarar och kämpar för?

Oavsett vilket handlingsalternativ som ungdomen väljer är det viktigt att ge stöd och att inte moralisera. Detta så att ungdomen inte fastnar i skuld känslor. Det är dock inte fel att fortsätta fråga om detta val är det rätta samt att ge stöd åt ungdomens rätt att ändra sig.

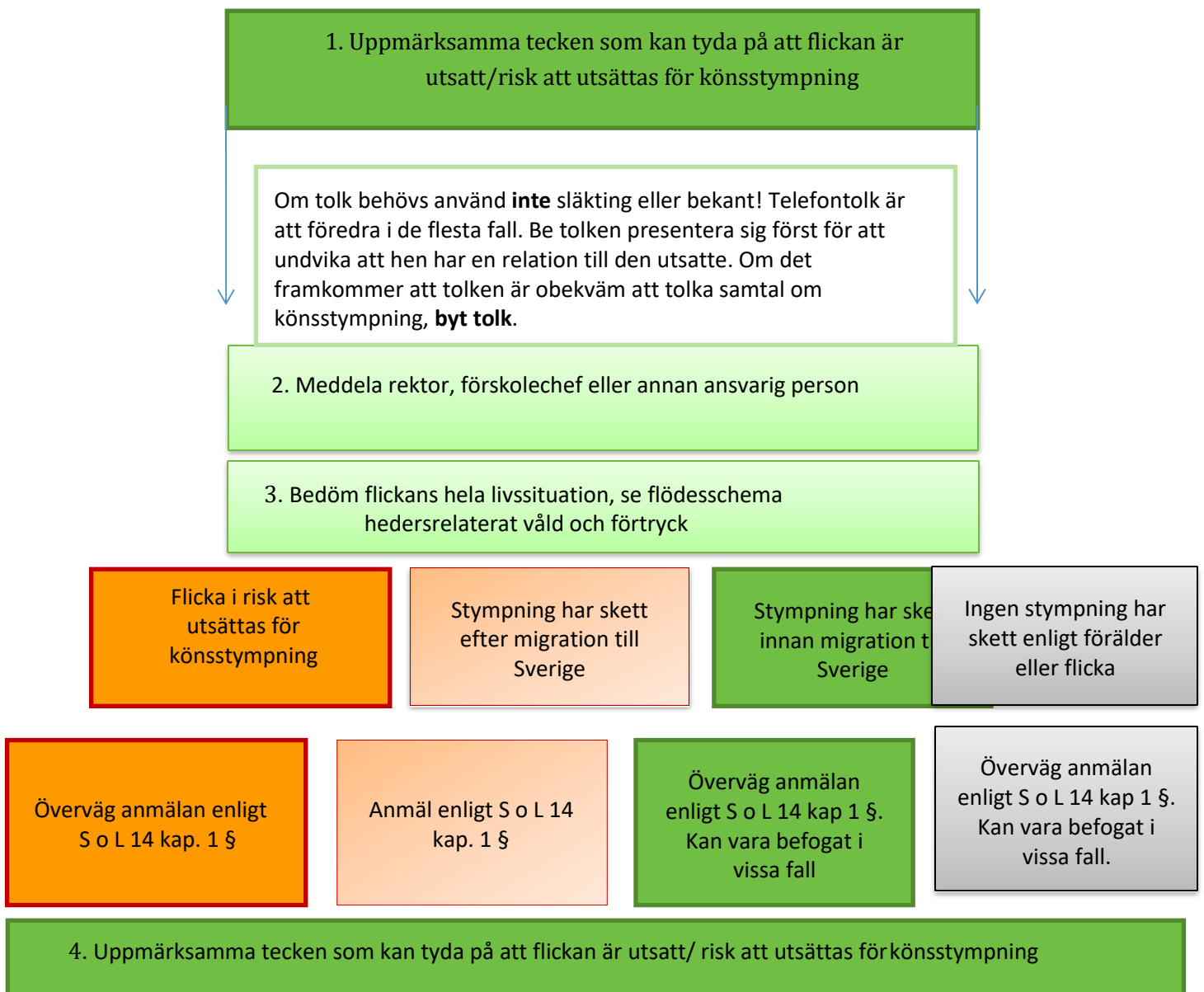
Om ungdomen träffat en partner som familjen inte accepterar, hjälp hen tänka över vad som händer om förhållandet tar slut.

Följ upp så att ungdomen är medveten om risker och agerar för att bryta utsatthet

Eftersom den myndiga ungdomen befinner sig i riskzon kan situationen när som helst förändras. Följ därför kontinuerligt upp och gör bedömningar utifrån tidigare steg i detta flödesschema.

Bilaga 4 "Säkerhetsplanering som kan göras tillsammans med ungdom" kan här vara ett stöd för att hjälpa ungdomen att undvika risker och motivera hen till att agera för att bryta utsatthet.

Flödesschema kvinnlig könsstympning

Flickor i riskgrupp

Enligt socialstyrelsen tillhör flickan riskgrupp om:

- Hennes familj har bakgrund från ett land där sedvänjan brukas
- Hennes syskon är utsatta för könsstympning
- Hennes vårdnadshavare är positiva eller ambivalenta till ingreppet

Tecken på att flickan är i risk att utsättas

Enligt socialstyrelsen kan risk finnas för flickan:

- Om flickan berättar att hon ska resa utomlands
- Om hon berättar att hon ska firas på något sätt

Tecken på att flickan är utsatt:

Personal som träffar flickan varje dag har stora möjligheter att se tecken hos flickan som tyder på att hon kan vara utsatt. Exempel på tecken:

- Svårigheter att kissa
- Går ofta på toaletten
- lång tid vid toalettbesök
- Smärtor både kroniska och återkommande
- Går stelt
- Smärtor i underlivet
- Tar Svårt att sitta
- Koncentrationssvårigheter
- Magsmärtor
- Ryggsmärtor
- Huvudvärk eftersom flickan/kvinnan inte dricker då det är svårt samt smärtsamt att kissa
- Menstruationssmärter
- Hög frånvaro i skolan
- Hög frånvaro på idrottslektioner eller svårighet att delta i aktiviteterna
- Beteendeförändring efter att flickan har haft en långvarig frånvaro från skolan
- Ökad risk för psykisk ohälsa i form av posttraumatiskt stressyndrom, nedstämdhet, ångest, sömnsvårigheter, beteende- och inlärningsproblem, uppmärksamhetsstörning
- Återkommande urinvägsinfektioner

Meddela rektor, förskolechef eller annan ansvarig person

Skolpersonal som uppmärksammat tecken ska meddela rektor sina misstankar, alternativt agera utifrån annan beslutad rutin på skolan (exempelvis kontakta elevhälsoteamet direkt).

Förskolepersonal som har uppmärksammat tecken ska meddela förskolechefens sina misstankar

För skolsköterskor finns rutiner för elevhälsans medicinska insats

Personal som har uppmärksammat tecken ska meddela närmaste chef omgående

Beslut tas om vem som ska ha samtal med flickan och/eller vårdnadshavare, se avsnitt *samtalsstöd vid kvinnlig könsstympning* i denna handbok

Beslut tas om anmälan enligt So L 14 kap. 1 §

Tänk på att det endast behövs oro för att göra anmälan enligt So L 14 kap. 1 §. Det socialtjänstens ansvar är att utreda.

Bedöm flickans hela livssituation, se även flödesschema hedersrelaterat våld och förtryck

Bedöm flickans hela livssituation. Tänk på att se könsstympning i en hederskontext. Finns andra former av hedersrelaterat våld och/eller förtryck som flickan är utsatt för? För exempel se kapitlet om HRV i denna handbok.

Flicka i risk att utsättas för könsstympning

Samtal med flickan och/eller vårdnadshavare ska föras, se avsnitt *samtalsstöd vid kvinnlig könsstympning* i denna handbok.

Om förskola eller skola behöver kontakt med barnhälsovården måste medgivande från vårdnadshavarna inhämtas för att kunna bryta sekretessen.

Vid oro för flickan gör anmälan enligt So L 14§ 1 kap för vidare handläggning. Tänk på att konsultation med mottagningsteamet barn och unga är möjlig, telefonnummer 0523 - 613000. Tänk på att det endast behövs oro för att göra anmälan. Det är socialtjänstens ansvar att utreda.

Vid akut risk för flickan kontakta socialtjänsten eller polis omgående. Till exempel kan det handla om att en resa är planerad och oro finns för att flickans skydd inte kan garanteras.

Könsstympning har skett efter migration till Sverige

Stympning som skett efter migration ska alltid anmälas enligt So L 14 kap 1§.

Kontakta alltid socialtjänsten för konsultation om osäkerhet finns gällande om könsstympningen skett efter migration.

Om flickan är myndig när hon berättar att hon blivit könsstympad och övergreppet har skett efter migration har ett brott begåtts. Flickan behöver uppmärksammas på att hon utsatts för ett brott och om sin möjlighet att göra polisanmälan. Flickan kan ha rätt till brottsskadeersättning för att få hjälp med detta kan Brottsofferjouren kontaktas. Preskriptionstiden börjar efter flickans 18 års dag.

Bevaka om det finns systrar i familjen. Yrkesverksamma har ansvar för dem också även om de tillhör en annan verksamhet.

Vid kännedom om att en familj ska resa utomlands behöver yrkesverksamma bevaka om det finns systrar i familjen som är i risk att utsättas. Även risk för tvångs- och barnäktenskap behöver bevakas. Om oro finns ska anmälan enligt So L 14 kap 1§ göras.

Samtalet med flickan kan föras utifrån vilken typ av könsstympning hon är utsatt för samt om hon har komplikationer.

Samtalet kan även föras utifrån de symtom som uppmärksammats av personal.

Kontakt med sjukvård kan behöva tas för bedömning av komplikationer, även ungdomsmottagning kan kontaktas.

Socialtjänsten ansvarar för kontakt med Polis.

Könsstympning har skett innan migration till Sverige

Inled samtal med flickan utifrån de symtom som är tydligast. Se avsnitt *samtalsstöd vid kvinnlig könsstympning*. Flickan eller vårdnadshavare kopplar inte alltid ihop symtomen med könsstympning och kan behöva information och stöd i det.

Samtalet kan föras utifrån vilken typ av könsstympning flickan är utsatt för samt om hon har komplikationer.

Samtalet kan även föras utifrån de symtom som uppmärksammats av personal.

Kontakt med sjukvård kan behöva tas för bedömning av komplikationer, även ungdomsmottagning kan kontaktas

Observera att om flickan har problem men föräldrarna nekar henne vård ska anmälan enligt So L 14 kap 1 § göras.

Bevaka om det finns systrar i familjen. Yrkesverksamma har ansvar för dem också även om de tillhör en annan verksamhet.

Vid kännedom om att en familj ska resa utomlands behöver yrkesverksamma bevaka om det finns systrar i familjen som är i risk att utsättas. Även risk för tvångs- och barnäktenskap behöver bevakas. Om oro finns ska anmälan enligt So L 14 kap 1§ göras.

Vid oro för flickan gör anmälan enligt So L 14 kap 1 § för vidare handläggning. Kontakta socialtjänsten för eventuell rådgivning.

Ingen könsstympning har skett enligt förälder eller flicka

Ge information om lag mot könsstympning.

Inventera förälderns inställning till könsstympning med tanke på om flickan löper risk att utsättas i framtiden.

Bevaka om det finns systrar i familjen, även de kan vara utsatta.

Diskutera med föräldern om de upplever press från släktingar att utföra ingreppet. Se vidare under rubrik flicka i risk att utsättas för stympning.

Vid oro för flickan gör anmälan enligt So L 14§ 1 kap för vidare handläggning. Kontakta socialtjänsten för eventuell rådgivning.

5.3 Stöd vid samtal om kvinnlig könsstympning

Ofta är det skolpersonal, framförallt skolsköterska som upptäcker förändringar som gör att misstanke om risk för flickan finns eller misstanke finns om att flickan redan är utsatt för könsstympning. Detta samtalsstöd gäller dock all personal, såväl skolpersonal som personal inom socialtjänsten.

I bedömning av flickans situation tänk även på att se könsstympning i en hederskontext!

De som är könsstympade eller riskerar att utsättas lever många gånger i en hederskontext med risk för förtryck, våld, barn- och tvångsäktenskap som följd.

Om det kommer till personalens kännedom att en familj som har ursprung från något land där könsstympning förekommer ska resa utomlands ska familjen kallas till ett samtal.

Efter samtalet bör vårdnadshavare få informationsblad, bilaga 1- Female Genital Mutilation (FGM). Syftet med samtalet inför resa är att informera om svensk lagstiftning.

Ett exempel att föra fram frågan kan vara: *"Jag vet att i det land du kommer från är vanligt med/finns traditioner av att omskära/klippa/sy flickor i underlivet. Hur ser du på det/ställer du dig till det?"* Inventera sedan om föräldrarna ställer sig positiv eller negativ till traditionen.

Föräldrarna kan själva vara negativa till traditionen men uppleva press från äldre släktingar. Fråga då vidare om det kan finnas någon äldre släkting som kan pressa föräldern att utsätta flickan för ingreppet alternativt om det finns risk att någon utför ingreppet om flickan lämnas ensam med äldre släktingar.

Tänk på att alltid använda barnperspektivet för att inte någon flicka ska riskera att könsstympas.

Samtal kan även ske med flickan själv om hon känner på sig att något ska hända på resan t.ex. om det ska arrangeras en fest för henne. Vid resor gäller även att tänka på risken för tvångs- och barnäktenskap.

Om personal känner oro för flickan efter samtalet ska socialtjänsten kontaktas för rådgivning eller för att göra en anmälan enligt So L 14 kap. § 1.

Personal behöver inte vara säker för att göra anmälan, det är socialtjänstens ansvar att utreda. Vid osäkerhet går det att konsultera handläggare vid socialtjänsten utan att avslöja flickans identitet.

Om det kommer till personalens kännedom att en flicka är utsatt för könsstympning kan samtal föras med flickan och/eller hennes vårdnadshavare. Samtalets syfte är att inventera om flickan har några problem som behöver åtgärdas samt att informera om vilken hjälp som finns att få.

Vidare är syftet att ta reda på om könsstympningen har skett efter migration.

Skolpersonal kan diskutera med elevhälsoteamet om vem som ska genomföra samtalet.

Ett exempel på hur frågan kan föras fram till flickan eller vårdnadshavare kan vara: *"Jagvet att i det land du kommer från är vanligt med/ finns traditioner av att omskära/klippa/sy flickor i underlivet. Hur ser du på det/ställer du dig till det?"*. Vid samtalet behöver risken för yngre systrar i familjen uppmärksammas genom att fråga om de är utsatta eller inte. Vid samtalet är det bra att informera om svensk lag mot kvinnlig könsstympning.

Inom förskola och skola ska finnas rutiner för hur skolsköterska och skolläkare ska arbeta med kvinnlig könsstympning. Kontakta skolans elevhälsa för information.

5.2 Socialtjänstens ansvar vid kvinnlig könsstympning

Oavsett om flickan är i risk att utsättas eller redan är utsatt samt oberoende av om könsstympningen har skett innan eller efter migration har socialtjänsten ett ansvar om flickans situation kommer till dess kännedom. Följande tillvägagångssätt gäller därför genom hela flödesschemat.

Förhandsbedömning/utredning och skyddsbedömning

Socialtjänsten har enligt, So L 11 kap 10 § tredje stycket, rätt att genomföra samtal utan att vårdnadshavarna kontaktas/informeras. Syftet med samtalen ska vara att flickans eventuella behov av skydd ska vara säkrat när det kommer till vårdnadshavarna kännedom att det finns en kontakt på socialtjänsten.

Under förhandsbedömningen ska hänsyn tas till flickans egna tankar och funderingar om lösningar. Detta ska diskuteras och eventuella konsekvenser belysas. Flickans ålder och mognad behöver beaktas när bedömning görs.

När socialtjänsten mottar en orosanmälan om att en flicka kan vara i fara för att utsättas för könsstympning, ska de inleda en utredning.

En utredning kan genomföras som en vanlig barnavårdsutredning men det behövs särskilt fokus på särskilda aspekter om könsstympning och dess risker och det som är nödvändigt för att minimera riskerna för att någon utsätts för könsstympning.

Socialtjänstens ansvar innebär både att bedöma behovet av skydd om man bedömer att en flicka riskerar att utsättas för könsstympning och att bedöma behovet av stöd och hjälp då en flicka redan har blivit utsatt för könsstympning. Socialtjänstens ansvar i dessa ärenden gäller hela familjen, till skillnad från hälso- och sjukvårdens samt polis och åklagarmyndighetens ansvar.

Som en del av utredningen ingår att undersöka föräldrarnas/vårdnadshavarnas inställning till könsstympning och informera dem om att könsstympning är olagligt, oavsett om könsstympningen utförs i Sverige eller utomlands.

Analys och bedömning måste vara grundad på att föräldrarnas inställning anses vara trovärdig i förhållande till andra omständigheter som framkommer i utredningen, exempelvis barnens inställning, eventuell läkarundersökning samt om det finns en tydlig samarbetsvilja i förhållande till socialtjänsten.

Om det finns vetskap eller allvarliga misstankar om att förälder/föräldrar är på väg att låta könsstympta sin dotter, bör man överväga att fatta beslut om ett omedelbart omhändertagande enligt 6 § LVU, om ingreppet inte går att förhindra på annat sätt.

Vid misstanke om att ett barn könsstympats kan en läkarundersökning behöva genomföras. Detta kan enbart ske via samtycke från vårdnadshavare.

Ett omedelbart omhändertagande enligt 6 § LVU får inte ske enbart för att genomföra en läkarundersökning, utan det krävs också sannolika skäl för att flickan behöver beredas vård enligt LVU. (Se SOSFS 1997:15.) Men, om vårdnadshavare motsätter sig att flickan läkarundersöks, är detta anledning till oro för att barnet inte får tillgång till adekvat vård eller anledning till oro för att ett brott kan ha begåtts.

Det är också viktigt att flickans identitet kontrolleras vid en läkarundersökning, för att säkerställa att rätt flicka kommer till undersökningen.

Socialtjänsten bör också undersöka hur barnet bäst får hjälp för att hantera de skador och det trauma som könsstympningen kan ha orsakat. Ett annat exempel på när socialtjänsten bör utreda är om en könsstympning skett i ursprungslandet, innan familjen kom till Sverige, och vårdnadshavaren motsätter sig medicinska åtgärder för att avhjälpa flickans besvär.

Som handläggare ska du snarast möjligt inhämta alla uppgifter som behövs för att kunna göra en förhandsbedömning. I flödesschemat 2.1. hedersrelaterat våld och förtryck kan du läsa vad du ska tänka när du gör en förhandsbedömning.

Det är inte acceptabelt att avvakta och invänta händelseutvecklingen.

Förhandsbedömningen utmynnar sedan i beslut om att inleda utredning eller ej. Du ska även tydliggöra för flickan vilka möjligheter det finns till stöd och hjälp från socialtjänst, hälso- och sjukvård, skola och polis. Hela processen ska dokumenteras noggrant.

Det är viktigt att tillsammans med flickan göra en säkerhetsplanering om läget skulle bli akut under tiden förhandsbedömningen pågår.

Flickan behöver bland annat ha tillgång till telefonnummer till ansvarig handläggare, polis och sociala jourerna om en akut situation uppstår.

Du som handläggare måste göra en planering för ditt arbete och boka in nya tider med barnet/ungdomen.

Dubbelchecka alltid att du och flickan har samma bild av vad ni planerat och bestämt.

Skyddsbedömning

När du gör en skydds- och riskbedömning behöver du fundera på frågor som:

- Kan samtal med socialtjänsten ske utan att flickan utsätts för negativa konsekvenser av resten av vårdnadshavarna/slakten?
- Vilka blir konsekvenserna för flickan om socialtjänsten tar kontakt med vårdnadshavarna?
- Har familjen ursprung från ett annat land med hög acceptans för kvinnlig könsstympning?
- Har vårdnadshavarna banaliserat eller rättfärdigat kvinnlig könsstympning?
- Är vårdnadshavarna positiva eller ambivalenta i sin inställning till könsstympning?
- Finns det kända fall av kvinnlig könsstympning i familjen? Ex. moder, syskon?
- Bedöm risk för flickans systrar att utsättas för könsstympning.
- Utsätts vårdnadshavarna för press av släktingar för att utföra könsstympning på sin dotter?

- Har flickan behov av medicinsk hjälp? Bedöm vårdbehovet kontinuerligt.
- Finns tecken på att flickan utsätts för andra former av hedersrelaterat våld och förtryck?
- Planeras resa? Pratar flickan eller vårdnadshavarna om kommande festligheter/ceremonier?
- Hur ser vårdnadshavarnas traditionella syn på könsroller ut och värdesätter de ursprungliga seder och bruk?
- Hur ser familjens struktur ut? Vem bestämmer i familjen? Finns det medlemmar utanför den närmaste familjen som kan utgöra ett hot?
- Finns det tidigare anmälningar gällande familjen hos socialtjänsten?
- Finns det personer i flickans närhet som är dömda för våldsbrott?
- Finns det någon person i flickans närhet som kan utgöra ett stöd för henne under utredningstiden och/eller i framtiden?

Till hjälp vid denna bedömning kan riskbedömningsinstrumentet PATRIARK användas. Observera att denna risk- och skyddsbedömning är kopplad till nulägesituationen och kan behöva göras fortlöpande

5.5 Polisanmälan

Föreligger misstanke kring brott mot flickan?

I sådana fall behöver övervägande kring polisanmälan ske. Bedömning beträffande polisanmälan sker tillsammans med närmsta chef.

För flickor i ålder 0 - 18 år vid misstanke om brott ska kontakt tas med socialtjänsten.

Bedömning gällande polisanmälan behöver ske fortlöpande under pågående kontakt.

Om bedömning att läkarundersökning av flickan behövs, försäkra dig om att det är **rätt flicka** som kommer till besöket.

Inför flytt av barnet/ungdomen

Vid placering i familjehem eller skyddat boende är det viktigt att kartlägga flickans familj och släkt för att utröna var hon kan placeras tryggt. Placering kan som regel inte ske i samma stad och när placering sker på annan ort är det viktigt att undersöka om familjen har släkt eller bekanta i staden. Att placera barnet/ungdomen hos en släkting är sällan ett lämpligt alternativ i dessa fall.

Tänk på följande:

- Se till att flickan har tillgång till viktiga telefonnummer. Uppmana flickan att förstöra sitt mobilkort. Det är viktigt att detta görs innan flytt så att telefonens sista spårningspunkt inte är det nya boendet.

- Uppmana flickan att byta e-postadress och informera flickan om vikten av att inte använda sociala media.
- Gör en planering för eventuell kontakt med någon viktig person. Hur kan detta genomföras säkert? Eventuell brevväxling kan till exempel ske genom socialtjänsten.
- Gör en planering för hur ni gemensamt ska agera om det uppstår problem. Detta kan till exempel vara aktuellt om det inte fungerar i det nya boendet eller om akut situation uppstår.
- Kartlägg behov av sjukvård.
- Försäkra dig om att personal på boende eller familjehem har kompetens om könsstämpning och vad detta kan innebära för flickan. Detta gäller även för god man. Försäkra dig även om att personal på boendet inte har koppling till familjen. Gör en planering för sysselsättning, försörjning, kontaktperson.

Det är viktigt för många att ha någonting att göra och ha nya sociala kontakter för att minska risken att flytta tillbaka hem.

Under hela processen behöver du informera flickan och vårdnadshavarna om lagar, skyldigheter och rättigheter.

Du ska även vara tydlig med vilka möjligheter det finns till stöd och hjälp ex samtalsstöd, psykologhjälp, läkarvård, personskydd eller annat boende.

Under hela utredningstiden är det viktigt att du dokumenterar noggrant.

Familjehemmet/ HVB-hemmet behöver ha kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck och behöver även vara medvetna om vad det innebär för barnet/ ungdomen att flytta från sin familj och sina vänner.

Det är viktigt att medvetandegöra personal/ familjehem om att barnet/ ungdomen kan ha starka band till sin familj och att det kan finnas en stor längtan efter dessa även om hen levt med våld och förtryck (se vidare under rubriken "Vad händer med unga som bryter sig loss/omhändertas och placeras?").

Risken att barnet/ungdomen väljer att återvända till sin familj är stor och detta är känslor som personal/familjehem behöver vara beredda att bemöta. Tänk på att personal/familjehem kan behöva handledning och stöd under placeringstiden.

6. Förebyggande och främjande arbete

Enligt Nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (kap 5 ur Skr. 2016/17:10), måste kommunerna utveckla sitt förebyggande arbete. I detta skall samverkan vara en central del.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset har genomfört en undersökning bland ungdomar i åk 9 och gymnasiet åk 2. Undersökningen visar bland annat att de elever som inte får välja sin egen partner (av vilka 55 procent är flickor och 45 procent pojkar) oftare är utsatta för olika former av barnmisshandel, det vill säga våld från vuxna. Det handlar om fysisk och psykisk misshandel, att bevittna våld mot

en förälder, om sexuella övergrepp och om försummelse:

- 88 procent hade utsatts för någon form av barnmisshandel under uppväxten jämfört med 42 procent bland övriga ungdomar.
- 46 procent hade varit utsatta för minst tre former av misshandel. Motsvarande siffra bland övriga ungdomar var 8 procent.
- 22 procent hade utsatts för sexuella övergrepp av en vuxen person, jämfört med drygt 8 procent bland övriga ungdomar.
- Var femte av dessa barn har mått så dåligt att de försökt ta sitt eget liv.

Den största gruppen av barn/ ungdomar som lever under hedersrelaterat våld och förtryck utgörs av dem som inte aktivt söker hjälp. Förebyggande arbete behöver därför riktas till de som lever med begränsningar så att dessa görs uppmärksamma på sina fri- och rättigheter. Arbetet bör involvera barnet/ungdomen och, i den mån det är möjligt, även vårdnadshavarna. Inom ramen för det förebyggande arbetet handlar det bland annat om att arbeta utifrån värderingar, dialoger och kunskapshöjande utbildningar.

I skolan kan detta handla om att arbeta förebyggande genom att ge tydlig information och utrymme till reflektion om demokratiska och mänskliga rättigheter.

Skolan bör också fundera över hur samarbetet med föräldrarna kan stärkas.

Inom fritidssektorn ges möjlighet att arbeta aktivt med värderingsövningar och gruppaktiviteter för att upptäcka, medvetandegöra och synliggöra hedersproblematiken.

Inom socialtjänsten kan det alliansskapande arbetet till exempel handla om att anpassa föräldrautbildningar till föräldrar med utländsk bakgrund.

6.1 Förskolans och skolans uppgift

En förutsättning för att kunna hjälpa flickor och pojkar som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck är att någon ser och förstår vad som händer. Det är då nödvändigt att medarbetare inom förskola och skola har en grundkunskap om hederskulturens mekanismer inklusive könsstympling och dess komplikationer.

Lilla hjälpredan - för upprättande av riktlinjer kring förebyggande arbete inom skolan

Nedanstående punkter kan användas för upprättande av rutiner kring förebyggande arbete mot HRV i skolan. Dessa kan med fördel vara en del av likabehandlingsplanen.

- Inventera inom vilka områden skolan arbetar främjande och förebyggande. Vilken information och undervisning ges om demokratiska och mänskliga

rättigheter som ett verktyg för att motverka förtryck och brott som sker i hederns namn? Hur sker uppföljning av metoderna och arbetet?

- Inventera inom vilka områden skolan arbetar genusförändrande och jämställdhetsfrämjande. Utveckla detta arbete för att verka förebyggande.
- Inventera och beskriv vilka föreningar och aktiviteter som finns inom och i anslutning till skoldagen. Hur ser samarbetet med föreningar och andra fritidsaktörer ut idag? Vad kan utvecklas?
- Hur används likabehandlingsplanen i planering av skolans förebyggande arbete?
- Hur arbetar skolan med att främja samverkan och dialog med vårdnadshavarna. Hur skall det ske i framtiden?
- Vilken kunskap och kompetens har personal på skolan eller personal i arbetsgruppen kring hedersrelaterat våld och förtryck? Vilken fortbildning finns och behövs?
- Hur ser samverkan mellan skola, socialtjänst och regionen (till exempel, barnklinik, kvinnoklinik, barnmorskemottagning, BVC och ungdomsmottagningen) ut? Finns det en tydlig roll- och ansvarsfördelning?
- Hur uppmärksammas elever som kan vara utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck, elever som till exempel inte får delta i undervisningen?

6.2 Socialtjänstens uppgift

Socialtjänsten ska verka för att effektivt stödja flickor och pojkar, unga kvinnor och män som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Detta förutsätter att alla, oavsett vilken enhet eller grupp man arbetar på, har kunskap om hedersproblematik inklusive könsstämpning och förståelse för den utsattes situation.

Fortbildning är nödvändig på olika nivåer. Socialtjänsten ska ha rutiner för att hantera anmälning, förhandsbedömning, riskbedömning och placering av ungdomar som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck inklusive könsstämpning.

En utvecklad samverkan mellan skola och socialtjänst underlättar arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck både i det akuta skedet och i det förebyggande arbetet.

Lilla hjälpredan - för upprättande av riktlinjer kring förebyggande arbete inom socialtjänsten

Nedanstående punkter kan användas för upprättande av rutiner kring arbete mot HRV i socialtjänsten.

- Vilken kunskap och kompetens har personal i arbetsgruppen kring hedersrelaterat våld och förtryck? Vilken fortbildning finns och behövs? Planera fortbildning.
- Finns rutiner för att ställa frågor om våld? Om inte, upprätta rutiner för detta och stötta medarbetarna i att våga fråga.
- Inventera i vilka delar av verksamheten det finns möjlighet att arbeta förebyggande. Finns det ex möjlighet att informera boende/deltagare/klienter om demokratiska och mänskliga rättigheter som ett verktyg för att motverka förtryck och brott som sker i hederns namn?
- Finns det möjlighet att informera om lagstiftning om tvångsäktenskap och könsstympning till klienter och deltagare för att på så vis förebygga att brott sker?
- Inventera och beskriv vilka föreningar och aktiviteter som finns inom och i anslutning till verksamheten. Hur ser samarbetet med föreningar och andra fritidsaktörer ut idag? Vad kan utvecklas?
- På vilket sätt arbetar verksamheten med att främja samverkan och dialog med vårdnadshavarna. Hur skall det ske i framtiden?
- Hur ser samverkan mellan förskola/skola och socialtjänst ut? Finns det entydlig roll- och ansvarsfördelning?
- Finns möjlighet för diskussioner i studiecirkelform där deltagarna ex kan se en film från hedersfortryck.se och sedan diskutera innehållet? Det finns filmer som riktar sig till såväl vårdnadshavare, ungdomar som medarbetare.

Boktips

De förklädda flickorna i Kabul: Nordberg, J.

Det muslimska problemet: Manji, I.

Dikter om hedersvåld: Hassan, Y.

Du ska dö: Broberg, U.

och Ericksson, L.

Du är född att göra

skillnad: Delir, M.

Dumpad: Brinkemo, P.

En blomma i Afrikas öken: Dirie, W.

En fri röst: Hirsi Ali, A.

En fråga om heder: Wikan, U.

Fallen flicka: Waldén, C.

Familjearbete i hederskontext: Svedberg, P. Qarai, A. och Qaraee, A.

Fosterland:

Demirbag-Sten, D.

Fotbollshoran:

Thörnqvist, M.

Gud vill att du

skall dö: Lager, M.

Hatar gud

kvinnor: Bensson,

O.

Heder och Samvete: Grutzky,

E. och Åber, L. **Hedersmordet**

på Pela: Svanberg, L-K. **Kräv**

er rätt!: Hirsi Ali, A.

Levande bränd: Souad.

Mäns heder – Att vara både offer och förövare: Schlytter, A och Rexvid, D

Offrad för hederns

skull: Güvercile, S.

Rätten att själv få

välja: Schlytter, A.

Smärtans Barn: Dirie,

W.

Stjärnlösa nätter: Asaad, A.

Såld: Husen, Z.

Tack för att du finns: Delir, M

Trauma och tillfrisknande: Lewis Herma, J.

Vilsen längtan hem:

Delir, M. **Älskade**

Abbas: Loberg, F.

Ökenblomman

återvänder: Dirie, W.

Överlevnadshandbok för flickor: Arbabi, F och Fristorp, L.

Aktuella kontaktuppgifter

<i>Verksamhet</i>	<i>Hur</i>	<i>Information</i>
Anmälan till socialtjänst: Mottagningsteamet barn och unga 0523 - 613000	Telefonkontakt	Det är alltid bra att göra en skriftlig anmälan, men en muntlig anmälan ger möjlighet att ställa kompletterande frågor för en snabbare bedömning om risk och skyddsbehov.
Socialjouren 0522 - 697444	Akut hjälp	Om du behöver hjälp från socialtjänsten utanför kontorstid, med ekonomiskt bistånd, skydd från våld eller annat akut.
Budget och skuldrådgivning Kontorstid via kommunens växel: 0523 - 613000	Telefonkontakt	Budget- och skuldrådgivning vid problem med ekonomi. Erbjuder motiverande samtal för en tryggare ekonomisk och skuldfri framtid. Stöd gällande ekonomin för att lättare kunna fatta framtida beslut.
Familjens Hus 0523 - 613134	Besök på Familjens Hus på Badhusberget 7B www.lysekil.se , https://www.facebook.com/Familjens-Hus-Öppen-förskola-i-Lysekils-kommun-1716191945291926/	Öppen förskola och fältassistenter som kan stötta och hjälpa till vidare kontakt och hjälp inom socialtjänsten
Familjerådgivning Via kommunens växel: 0523 - 613000	Telefonkontakt	Samtalshjälp och rådgivning vid problem i relationen med partner eller andra familjemedlemmar, oavsett om det handlar om att leva ihop eller att bryta upp.
Ekonomiskt bistånd Kontakta din handläggare eller ring kommunens växel och beskriv ditt ärende 0523 - 613000	Behovet av insats utreds av socialtjänsten	Finns möjlighet att få ekonomisk hjälp utifrån bedömning av handläggare. Detta gäller inte endast fortlöpande försörjningsstöd utan kan även gälla t.ex. ekonomiskt stöd för skyddsåtgärder.
Skydd i form av tillfälligt boende Kontakta din handläggare eller ring kommunens växel och beskriv ditt ärende 0523 - 613000	Behovet av insats utreds av socialtjänsten	Bedöms utifrån skyddsbehov och den enskildes behov. Beslut om placering i skyddat boende tas av utredare.

<i>Övriga verksamheter</i>	<i>Hemsida</i>	<i>Information</i>
Polisen Akut 112 Ej akut 114 14	www.polisen.se	Ring polisen vid akut fara. Vid misstankar om att brott begåtts eller kommer begås gör polisanmälan. Polisen kan bland annat utfärda kontaktförbud.
Sjukvården Akut ärende 112 Rådgivning 1177	www.vgr.se	Icke akuta fall hänvisas till vårdcentralen.
Kvinnofridslinjen 020 - 50 50 50	www.kvinnofridslinjen.se	Nationellt telefonnummer för den som utsatts för hot eller våld, samt för anhöriga. Kostar inget och syns inte på telefonräkningen
Brottsoffermyndigheten	www.jagvillveta.se	Information om rättigheter vid ett brott, vilken hjälp som finns att få och vad som händer vid en anmälan.
Killfrågor.se	www.killfrågor.se	För killar mellan 10 - 18 år som erbjuder chatt om våld eller annat.
Ungdomsmottagningen 010 - 4416350	www.umo.se	En webbplats för alla mellan 13 - 25, där en kan hitta svar på sin fråga om bland annat relationer, hälsa, våld och kränkningar.
Grynings enhet för hedersrelaterat våld och förtryck 0702 - 443333	skyddsboende@gryning.se	
Terrafem (Göteborg) 031 – 704 84 10	infogoteborg@terrafem.org www.terrafem.org	Stödsamtal och juridisk rådgivning till kvinnor och tjejer med utländsk härkomst. Stöd på fler än 62 språk.
Vårdcentralerna: Capio Läkarhus Närhälsan Lysekil	Telefonkontakt	0523 – 459200 010 - 4416900

Nationellt kompetensteam 010-223 57 60	www.hedersfortryck.se/	Nationellt telefonnummer för yrkesverksam som behöver råd och konsultation i situationer där barn/ungdom är utsatt, eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat förtryck, våld, barnäktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning.
Skatteverket 0771 - 567 567	www.skatteverket.se	För ansökan om skyddade personuppgifter.
Brottsofferjouren 0200 - 212019	www.bohus-nalvsborg.boj.se	Erbjuder stöd och/eller rådgivning, stöd inför rättegång, hjälp i kontakt med myndigheter eller försäkringsbolag samt vittnesstöd på plats i Kristianstad tingsrätt.
RFSL:s brottsofferjour för HBTQ-personer 020 - 341316	www.rfsl.se	En ideell förening som HBTQ-person kan vända sig till för att få stöd och hjälp.
TRIS jour för hedersrelaterat förtryck och våld bland unga med intellektuell funktionsnedsättning 0774 – 40 66 00	www.tris.se	En ideell förening som verkar mot våld och förtryck av kvinnor som utsätts för hedersrelaterat våld och har en intellektuell funktionsvariation. Erbjuder hjälp med information, samtalsstöd och skyddat boende m.m.
Tjejjouren.se	www.tjejjouren.se	En portal med information och möjligheter att chatta med en tjejjour eller ungdomsjour.
Barnens rätt i samhället BRIS 116 111	www.bris.se	Ställe dit barn eller ungdom kan ringa, maila eller chatta för att ställa frågor och prata. Samtalet kostar inget och syns inte på telefonräkningen.

Inspiration och länkar

Att fråga om Våldsutsatthet som en del av anamnesen: Nationellt center för kvinnofrid Uppsala (2010)

Blånader och silverhår, Utbildningsmaterial om våld mot äldre kvinnor.

En antologi om forskning och kunskapsläge samt rekommendationer vid fråga om våldsutsatthet inom hälso- och sjukvården.

<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19315/2014-1-4.pdf>

Att fråga om våldsutsatthet: Nationella centrum för kvinnofrid (NCK) Information och åtta utbildningsfilmer om hur medarbetare kan ställa frågan om våldsutsatthet i tjänsten.

<http://nck.uu.se/Kunskapscentrum/Regeringsuppdrag/Anamnesprojektet/>

Barn som far illa eller riskerar att fara illa:

Socialstyrelsen

<http://www.socialstyrelsen.se/publikationer/2014/2014-10-4>

Informationsfilmer om hedersrelaterat våld och förtryck inklusive könsstymning: Länsstyrelsen Östergötlands Youtube kanal

<https://www.youtube.com/channel/UChIjIOQHOBfs25viCbtDN3A>

GAPF: s handbok för elevhälsopersonal: Handboken ger handfasta råd kring hur man för samtal med ungdomar utsatta för HRV, de speciella förutsättningar som gäller för HRV problematiken, samt hur man kan hjälpa dessa ungdomar rent praktiskt.

<http://gapf.se/2015/02/gapfs-handbok-for-elevhalsopersonal/>

Goda exempel på förebyggande av hedersvåld: Länsstyrelsen Stockholm

<http://www.lansstyrelsen.se/Stockholm/Sv/publikationer/2011/Pages/goda-exempel-hedersvald.aspx>

Infogeneratorn: Hjälper med anpassad och kvalitetssäkrad information om våld i nära relationer på 24 olika språk.

<http://infogeneratorn.se/>

Kunskapsbank: Nationellt centrum för Kvinnofrid i Uppsala (NCK) NCK arbetar på regeringsuppdrag och har förutom mycket material också en hemsida med samlad kunskap. Här hittar du forskare och aktuella forskningsprojekt, ämnesguider, litteraturtips samt en mängd publikationer från NCK och andra myndigheter.

<http://www.nck.uu.se/Kunskapscentrum/Kunskapsbanken/>

Kvinnlig könsstymning- Ett stöd för hälso-och sjukvårdens arbete: Socialstyrelsen (2016)

Material från Socialstyrelsen för att öka kompetensen kring

könsstymning av flickor och kvinnor hos personal inom hälsa-och sjukvården.

<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/20282/2016-6-59.pdf>

Könsstymning av flickor och kvinnor: Socialstyrelsen (2015)

Webbutbildning om könsstymning som ger en översiktlig bild av vad könsstymning är. Syftet är att ge en generell kunskap om könsstymning, hur man kan arbeta förebyggande och hur man kan bemöta redan utsatta. <https://utbildning.socialstyrelsen.se/enrol/index.php?id=35>

Linnamottagningen: Linnamottagningens HRV-akademi.

Webbutbildningen om hedersrelaterat våld och förtryck

<http://kvinnonet.net/ny/>

Länsstyrelsen Östergötland: arbetar på uppdrag av regeringen mot hedersrelaterat våld och förtryck och dess olika uttrycksformer som t.ex. barnåktenskap, tvångsäktenskap och könsstymning av flickor och kvinnor.

<http://www.hedersfortryck.se/>

Makt, mål och myndighet: Regeringens skrivelse om en feministisk politik för en jämställd framtid

<http://www.regeringen.se/rattsdokument/skrivelse/2016/11/skr.-20161710/>

Mitt liv och rätten att välja – en berättelse om heder, arv och kärlek:

Arkan Asaad (2012)

En film om tvångsgifte, heder och tradition från en ung mans perspektiv. Det är ett pedagogiskt utbildningsmaterial riktat till yrkesverksamma inom offentliga sektorn och det finns ett studiematerial till filmen.

<https://smdb.kb.se/catalog/id/002952578>

Nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (kap 5 ur Skr. 2016/17:10)

<http://www.regeringen.se/informationsmaterial/2016/11/nationell-strategi-for-att-forebygga-och-bekampa-mans-vald-mot-kvinnor/>

Om könsstymning av flickor och kvinnor – ett handledningsmaterial för samhällskommunikatörer: Handledningsmaterialet innehåller diskussionsfrågor kring ämnet kvinnlig könsstymning.

<http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2015/2015-2-44>

Publikationer om hedersrelaterat våld och förtryck inklusive könsstymning: Länsstyrelsen Östergötland

<http://www.hedersfortryck.se/hedersfortryck/publikationer/>

Skolverket – Hedersrelaterad problematik: Stödmaterial

”Hedersrelaterat våld och förtryck – skolans ansvar och möjligheter”

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/vardegrund/hedersrelaterad-problematik>

Tio minuter av frihet: Tris (2014) En film om vardagsheder baserad på verkliga händelser. Filmen riktar sig till yrkesverksamma inom skola, socialtjänst, hälso- och sjukvård samt för ungdomar. Med till filmen finns ett utbildningsmaterial för diskussion m.m.

https://www.youtube.com/watch?v=VQ_2oi8BDyM

Vilja se, vilja veta och att våga fråga: Socialstyrelsen (2014)

Vägledning som rekommenderar att frågor om erfarenhet av våld ställs till alla kvinnor som uppsöker mödrahälsovården och vuxenpsykiatri samt i alla ärenden inom barn- och ungdomspsykiatri. Den innehåller även rekommendationer om fortbildning om våld i nära relationer för personal inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten.

<http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2014/2014-10-30>

Våld – handbok om socialtjänsten och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer

<http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2016/2016-6-37>

Webbkurs om våld,

Nationellt centrum för kvinnofrid

<http://webbkursomvald.se/>

Youmo: Information på sex olika språk från UMO.se,

ungdomsmottagning på nätet

<http://www.youmo.se/sv/Sprakvaljarsida/>

För mera information eller stöd i hur material kan användas samt för att låna material, kontakta Samordnare mot våld i nära relation på arbete och välfärd. Kontaktuppgifter finns på insidan "Våld i nära relationer".

<http://intranat.kristianstad.se/Regler-och-styrning/Rutiner/Socialtjanst/Socialtjanst/Kvinnofrid-och-Familjevald/>

Referenser

Almroth, L. (2008). Komplikationer vid könsstympning. I V. Berggren och M. Franck, (Red.), *Kvinnlig könsstympning* (s. 87 - 97). Lund: Studentlitteratur.

Länsstyrelsen Stockholm. (2008). *Riskbedömningar i ärenden med hedersrelaterat våld – Metodstöd för socialsekreterare*

Länsstyrelsen Östergötland. (2010). *Våld i hederns namn – Handbok för skola och socialtjänst om skyldigheten att se och hjälpa utsatta.*

Länsstyrelsen Östergötland. (2010). *Våga Göra Skillnad –en vägledning för skydd, stöd och rehabilitering av unga som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck och/eller som riskerar att bli gifta mot sin vilja eller som har blivit gifta mot sin vilja.*

Länsstyrelsen Östergötland. (2014). *Våga Stå Kvar –en mindre kommuns erfarenheter av ett framgångsrikt arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck.*

Länsstyrelsen Östergötland. (2015). *Våga Se –En vägledning för stöd, vård och skydd av flickor och kvinnor som är eller riskerar att bli könsstympade.*

MUCF, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor. Ungdomsstyrelsens skrifter *Gift mot sin vilja 2009:5*

Nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (kap 5 ur Skr. 2016/17:10)

NCK. (2010) *Hedersrelaterat våld och förtryck – en kunskaps- och forskningsöversikt.*

NCK. (2011). *Kvinnlig könsstympning/omskärelse i Sverige - en kunskaps- och forskningsöversikt.*

Regeringens proposition 2012/13:10 *Stärkt stöd och skydd för barn och unga*

Riksorganisationen GAPF, -Glöm aldrig Pela och Fadime. (2015). *Berätta inte för någon om vårt samtal.*

Skolverket. (2010). *Till rektor: Hedersrelaterat våld och förtryck. Skolans ansvar och möjligheter.*

Socialstyrelsen. (2015). *Flickor och kvinnor i Sverige som kan ha varit utsatta för könsstympning - en uppskattning av antalet.*

Socialstyrelsen. (2011) *Utreda barn och unga – Handbok för socialtjänstens arbete enligt socialtjänstlagen.*

Socialstyrelsen. (2016) *Våld – Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer*

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:4) om våld i nära relationer

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:6) om dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS.

Socialstyrelsen (2018) Vägledning för socialtjänsten *Barn som kommer till Sverige och uppges vara gifta*. Schiratzki, J. *Umgänge med barn vid hot om hedersvåld*

Schiratzki, J. *Rättsliga förhållningssätt till hedersrelaterat våld*

Tjevers rätt i samhället, TRIS. (2014). *Trippelt utsatt – Att utveckla en handlingsplan för att motverka hedersrelaterat förtryck och våld på gymnasieskolan*.

7. Bilagor

Följande bilagor finns som extra stöd:

Bilaga 1 "Female Genital Mutilation (FGM)"

Kan exempelvis ges av skolpersonal såsom skolsköterska till vårdnadshavare vid informationsamtal inför resa. Syftet med detta informationsblad är att det ska vara ett stöd åt vårdnadshavare att följa svensk lagstiftning inför eventuella påtryckningar från släktingar och andra. Utrymme finns för underskrift så att informationsbladet ska vara personligt.

Bilaga 2 "Female Genital Mutilation (FGM)"

Är ett allmänt informationsblad för spridning där behov föreligger. Det riktar sig till personer i Lysekils kommun och socialtjänsten står som avsändare.

Bilaga 3 "Checklista för socialtjänsten gällande säkerhetsplanering"

Är ett stöd för handläggare vid flytt av barn/ ungdom utsatt för hedersrelaterat våld.

Bilaga 4 "Säkerhetsplanering som kan göras tillsammans med ungdom"

Är ett komplement till den nödplan som enligt flödesschemat kan göras när myndig är utsatt för brott: olaga tvång, hot eller våld. Bilagan kan också vara ett stöd i samtal med myndig som befinner sig i riskzon.

Säkerhetsplaneringen görs tillsammans med ungdomen och ska hjälpa ungdomen att undvika risker och motivera hen till att agera för att bryta utsatthet.

Bilaga 1. Female Genital Mutilation (FGM)

Female genital mutilation under the Swedish law (1982:316) is an illegal act and the Children's Convention by the United Nation condemns its practice. Furthermore, in Sweden it is illegal to support and in any way assist in performing the act of female genital mutilation (FGM).

According to The Swedish Law (1982:316), to carry out or support (FGM) or in any way assist in it to take place carries sentencing from a minimum two years to a maximum ten years in prison.

FGM procedure can cause immediate complications such as:

Severe bleeding

Infections

Problems urinating

Death

Long term consequences for FGM can be:

Problems with menstruation and menstrual congestion

Cysts

Complication in childbirth and risk of death of newborn babies

This information was given to:

This information was given by (name and profession):

Phone:

Address:

Bilaga 2. Female Genital Mutilation (FGM)

Female genital mutilation under the Swedish law (1982:316) is an illegal act and the Children's Convention by the United Nation condemns its practice. Furthermore, in Sweden it is illegal to support and in any way assist in performing the act of female genital mutilation (FGM).

According to The Swedish Law (1982:316), to carry out or support (FGM) or in any way assist in it to take place carries sentencing from a minimum two years to a maximum ten years in prison.

FGM procedure can cause immediate complications such as:

Severe bleeding

Infections

Problems urinating

Death

Long term consequences for FMG can be:

Problems with menstruation and menstrual congestion

Cysts

Complication in childbirth and risk of death of newborn babies

If you know someone at risk contact the Social services for further guidelines.

Social services

Phone: +46523613000

Bilaga 3. Checklista för socialtjänsten gällande säkerhetsplanering

Att tänka på i ärende gällande hedersrelaterat våld

- Inventera lämpliga orter för familjehem, skyddat boende utifrån varvåldsutövaren, samt övriga personer som kan vara ett hot, rör sig.
- Finns särskilda behov att ta hänsyn till: ex funktionshinder/allergi/missbruk/husdjur.
- Stötta till kontakt med polis och sjukvård om detta behövs/önskas. Akut behov?
- Dokumentera beskrivning av våldet samt skador.
- Om tolkbehov finns, fundera kring eventuella risker. Telefontolk?

Inför flytt:

- Stäng av ungdomens samtliga smartphone/surfplattor innan avfärd och plocka isär dem. Inhandla ev. nya mobiltelefoner med kontantkort (erbjuds av skyddat boende i vissa fall). Viktigt att mobilens sista spårpunkt inte är det nya boendet.
- Använd bil utan Lysekils kommuns logga.
- Samtala kring säkerheten på internet (facebook/instagram och andra sociala nätforum).
- Behövs polisstöd vid flytt?
- Använd inte gammalt bankkonto, utan ta ut en summa pengar på plats i Lysekils kommun om ungdomen ska till annan ort. Personal på skyddat boende kan vara behjälplig att byta bankkonto i vissa fall.
- Samtala kring, och utred behovet av skyddade personuppgifter. Ansökan om ex. sekretessmarkering/kvarskrivning kan göras av kvinnan själv, med stöd av personal på skyddat boende. Ett intyg behöver sedan skickas av socialsekreterare.
- Fundera kring att ändra tillfällig adress (lämnas efter ansökan om sekretessmarkering), exempelvis till bekant, socialsekreterare eller skyddat boende.

Bilaga 4. Säkerhetsplanering som kan göras tillsammans med ungdomen

- Om du behöver lämna hemmet akut, hur kan du ta dig från hemmet så säkert som möjligt? Vilken tidpunkt på dygnet? Vem kontakter ni först? Ha en flyktplan?
- För dagbok kring våld, hot och kränkningar. Beskriv våldet och eventuella skador. Finns det vittnen som sett/hört? Detta kan vara avgörande vid en ev. rättegång. Förvara den på ett säkert ställe.
- Har du skador? Visa dem för någon, i första hand skolsköterskan eller en läkare. Få skadorna dokumenterade, gärna fotograferade.
- Finns det möjlighet att förvara packning hemma hos någon du litar på så att du snabbt kan lämna hemmet om du behöver? Exempel på vad som behöver finnas i packningen är kopia av pass, extra mobil, telefonnummer, adresser, medicin etc
- Finns det någon du kan stå i regelbunden kontakt med som signalerar om du inte hör av dig? Vad ska denna person göra om din kontakt uteblir?
- Hur kan du slå larm om du avbryter en placering eller blir förd utomlands. Vem kan du kontakta och hur vill du att denne person ska agera?
- Ställ dig i bostadskö: Tänk på att de inte ska skicka meddelande via sms eller brev.
- Lär dig viktiga telefonnummer utantill.
- Ha alltid mobilen laddad med både pengar och batteri.
- Ha kodord för att signalera fara till vänner och inblandade handläggare.
- Ha klart en säker plats att ta din tillflykt till.
- Ha kontanter/bankkort och internetdosa lätt tillgängligt.
- Om förföljd, åk till plats med övervakningskamera, tåg-/busstation eller bensinmack.
- Ha viktiga dokument, id-kort/pass, ev. mediciner, glasögon, nycklar m.m. lätt åtkomliga.
- Ha en väska packad med saker vid behov att hastigt behöva lämna hemmet.
- Adressbok, kontaktlista, dagbok.
- Minnessaker ex fotoalbum

Känner ungdomen oro inför resa till hemlandet och ev. rädsla för att bli bortgift och det inte bedöms finnas grund för omhändertagande enligt LVU?

Gå tillsammans med ungdomen igenom:

- Kontakt- och adressuppgifter i hemlandet
- Telefonnummer och e-postadress till socialtjänst, polis, eller pålitlig kontaktperson i Sverige. Mobil och extra simkort till den.
- Telefonnummer och e-postadress till svenska ambassaden eller konsulatet i landet man reser till.
- Kontaktuppgifter till släktingar eller vänner i landet som kan vara beredda att hjälpa.
- Skaffa information om vilka lagar som gäller för exempelvis äktenskap och vilken hjälp som kan fås i det land som ungdomen ska resa till.
- Om en myndig person inte vill åka kan han/hon själv återkalla och makulera sitt pass för att slippa bli förd ur landet med tvång.